

Cro sub Christo discipulus sum & filius. Et noluit Faber attendere, quod quædammodum beatissimum monasticam vitam professores patribus Basilio, Hieronymo, Augustino, Benedicto, Fracisco, Dnico. Christus sincera fide deus dominus abbas, legislator, uocator, suggestor fuit, & cooperato, utpote qui oia sub eius Euangelio, & secundum illud regula re, suas summo studio conauerunt institutiones, quo uidelicet eis se immittere uolentes facilius assequerentur euangelicam possent perfectionem: Ita & si huiusmodi cuilibet fidelium Christus ipse deus & dominus, & presertim: ac saluator fuit, quia traditioes hominum, id est, suorum patriarcharum, omnium humilitate acceptans illas, non ut Euangelium habuit, sed ut directiones & adminicula salutis ad purius obseruandum sanctum Christi euangelium, neque fuit per se felix quisquam sui obseruans status ullo tempore, aut erit, quæ Christi esse negauerit: sed omnes uno spiritu, una fide, quantumlibet in humanis differat regulis, firma fide clamant, & si non uoce, corde tamen & tota uirtute: Fratres sumus, Christi sumus, deum unum & dominum habemus in patria, quibus in hac peregrinationis uia, alius sic & alius sic incedat: cor enim unum habemus, per communem salutem dominum Christum sperantes. Neque obest, fidei spei, ac præcipui seu cõsiderationi unitati, quod sub diuersis in uno tunc Euangelio, & secundum illud mortalitatem hæc transigimus uiuendi formulis. Quod præclare monstrans, ut erronea ac schismatica redarguit, ac reprobata per scripturas Fabri dicta docet B. Bernardus. Neque contra futuros religionis inimicos Wiclef, Fabri, Lutheri, & similes: quod dæmonis sophismate cõclusi Christo aduersari somniantunt & docuerunt simplices, diuersa religionum factitias, (ut ipse Bernardus & Anselmus eas uocant) capita sub Euangelica lege noiare: sic idem ait Bernardus. Si non licet sub diuersis uiuere statum ordinibus: ergo & continentibus & coniuges inuicem se dånare putent, quod suis in ecclesiis quicquid legibus cõuersantur: monachi quoque ac regulares clerici sibi inuicem derogare dicant, quia propter ab inuicem obseruatiões separant, sed & Noe & Danielis & Iob in uno se pati regno non posse suspicemur ad quod utique non eos uno iustitiæ tramite puenisse cognoscimus. Mariam denique & Martham necesse sit, aut utramque, aut alteram saluatori displicere: cui nimis tam dissimili studio deuotionis cõtendit ambare placere. Et de hac ratione in tota ecclesia (quod utique tam multis, tamque dissimilibus uariarum ordinibus) utpote regina quæ in psalmo legitur circũam

Lib. qui dicitur
Apologia ad
Guilhelmum
sancti Theodori
abbatem

sta uarietatis) nulla pax, nulla profus cõcordia esse putabitur. **Psalm. 44**
Quæ etenim secura quies, quis tutus in ea status inueniet, si unusquislibet homo unumquemlibet ordinem eligens: alios aliter uiuentes, aut ipse aspernet, aut se ab ipsis sperni suspicet: præsertim cum tenere impossibile sit, uel unum ordinem omnes homines, uel unum hominem omnes ordines. **Gen. 37**
Non sum tam hebes, ut non agnoscam tunicam Ioseph: non illius qui liberauit Aegyptum, sed qui saluauit mundum, & non a fame corporis, sed a morte animæ simul & corporis. Notissima quippe est, quia polymita, id est, pulcherrima uarietate distincta, sed & sanguine apparet in tincta: non quidem hæc qui peccat ut significat sed agni qui designat innocentiam, hoc est, suo ipsius non alieno, & paulo post: Recognoſce, ait Bernardus) omnipotens pater eam quam fecisti Christo tuo tunicam polymitam, quosdam quidem dando apostolos: quosdam autem prophetas, alios euangelistas, alios doctores & pastores &c. quæ in eis ornatum mirifico deceter apposuit. Et rursum: Post polymitam ergo tunicam ecclesiæ suæ reliquit uerus Ioseph, eandemque in cõsuetudine desuper contentam per totum. Sed polymitam ob multorum ordinum, quæ in ea sunt multimodam distinctionem: in cõsuetudine uero propter indissolubilis unitatis in diuiduam unitatem. Quis, inquit, me separabit a charitate Christi? Aut di quo polymita. Diuisiones, ait, gratiarum sunt, idem autem spiritus, & diuisiones operationum sunt, idem autem dominus. Deinde enumeratis charissimatis, tanquam uariarum tunicarum coloribus, quibus cõstitit eam esse polymitam ostendat eam etiam in cõsuetudine desuper cõtextam per totum, adiungit. Hæc autem operatur unus atque idem spiritus: diuidens singulis prout uult. Caritas quippe diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Non ergo diuidat, sed totam & integram hæreditario iure sortiatur ecclesia, quia & de illa scriptum est. Assitit regina a dextris tuis, in uestitu deaurato, circumdata uarietate. Itaque diuersi uersa accipientes, alius quidem sic, alius uero sic, siue Cluniacenses, siue Cistercienses, siue clerici regulares, siue etiam laici fideles: omnis denique ordo, omnis lingua, omnis sexus, omnis ætas, omnis cõditio, in omni loco, per omne tempus, ab homine primo usque ad nouissimum: Nam & propter hoc talaris dicta est, quod ad finem usque pertingat. Curramus igitur pariter in unam tunicam, ut ex omnibus cõstitet una. **Can. 6**
Ex omnibus (inquit) una, nam ex pluribus & diuersis una est tam e colubæ mea, plectra mea. Alioquin nec ego solus, nec tu sine me, nec ille

Eph. 4.
F.

Iohan. 9

Rom. 8.
1. Cor. 12

Rom. 1.

Psalm. 44

Ephē. 5.

absq; utroq; sed simul oēs sumus. Illa una, si tamen sumus solliciti seruare unitatem spūs in uinculo pacis. Nō inq; tantum ordo noster, aut uester (Clniacē. alloquit) solus ad illam ptinet unā, sed uester simul & noster, nisi forte (qd; absit) inuicē inuidentes, inuicē prouocantes, inuicē mordeamus, & ab inuicē cōsumamur, & sic nos nō possit Aplus unū illi uiri cui de spōdit uirginē castam, exhibere Christo, & post pauca. Quid ergo Cistertiensis damno Clniacenses? absit: sed ait Bernardus, diligo, sed prædico, sed magnifico. Cur ergo (hoc in willermi psona sic loquitur) ordinem illum nō tenes si sic laudas? audit ppter hoc qd; Aplus ait: Vnusquisq; in

Ad Gala. 1
2, Coz. 11

1. Coz. 7

ea uocatōe qua uocatus est pmaneat. Item post nōnulla. Requiraſ etiam à me, inquit Bernardus, cur omnes ordines laudem, & omnes nō teneo. Laudo em̄ omnes & diligo, ubicunq; pie & iuste uiuunt in ecclesia, unum opere teneo: cæteros charitate, faciet autem charitas (fidēter loquor) ut ne illorū quidem fructu frauder; quorū instituta nō sequor. Plus aliquid dicam tibi d; willerme, caute age. Pōt nanq; fieri ut frustra laboraueris: ut autem ego frustra diligam bonum qd; operaris, fieri omnino nō pōt. O quanta fiducia charitatis Alius operatur nō amans, & alius amat nihil operans, ille quidem opus suum pdit: huius uero charitas nunq; excidit. Et quid mirum si in hoc exilio adhuc peregrinante ecclesia quædam huiuscemod; di sit pluralis unitas, unaq; pluralitas, cum in illa quoq; patria quadam modo futura sit æqualitas: inde em̄ scriptum ē: In domo p̄ris mei māiōes mltæ sunt. Sicut illic utiq; mltæ māiōes in una domo ita hic ordines mltæ sunt. Et quō hic diuisiones græ sunt, idē autē spūs: ita ibi quidem distinctiōes gloriarum, sed una domus. Por nō unitas tam hic q̄ ibi una cōstitit in una charitate: diuersitas autē hic qdē ordinum & operationum multifaria diuisiōe: illic uero in quadam meritōz notissima, sed ordinatissima distinctiōe. Intel ligens deniq; ecclesia hanc suam quodam mō discordem cōcordiam: Deducit me, inq; sup semitas iustitię propter nomē suum. Pōnens quippe semitas pluraliter, & iustitię singulariter: nec diuersitatem prætermisit operationum, nec unanimitatē operationum. Præuidens quoq; & illam in cœlestibus discretam unitatem futuram deuotissime lecta decātat. Plateæ tū Hierusalē sternent auro

Iohan. 14

H

Psal̄m. 22

Tobia. 13.

mundo, & per omnes uicos tuos alleluia cantabit. Audiēs plateas & uicos, coronas & glorias diuersas intellige. In auro quo uno metallo illa ciuitas ornata describit, & in uno alleluia quod can tandū phibet: dissimiliū specie; simile pulchritudinē, & multarū mentiū unā deuotionē attende. Nō igit una tr̄n semita incedit, ga nec una ē mansio quo tendit. Hæc beati patris Bernardi diuersæ in ecclesia religionē ad unitatē reductio, si Iacobum nō reuocat I
si uita cōceptione: nescio quo ei posset pharmaco, ut fidei sanitatē recuperet subueniri. Quantū autē in eo sit ipsa læta, inde palā monstrauit, q̄ beatos illos diuersæ, sed certe nō aduersæ religionum institutores: Basiliū dico, Hieronymū, Augustinū, Benedictū, & cæteros: existimauit religionem Chrii irreligiōse scidisse. Cum ecclesia sancta & uniuersalis, & patres illos, & eorū institutōes ac proles, nō tantum cōprobauit, & toties uerum omni charitate ac deuotiōe cōplexa est. Faber autem putat huiusmodi hominū instituta ad euangeliū nō pertinere: sed ei potius aduersari. Atquē de laicorū principum regulis & cōstitutioibus docuit ipse Augustinus debere eas euangeliō cōformes esse, ita inquit. Conditore legum temporalium si uir bonus ē & sapiens: illā ipsam cōsultat æternam, de qua nulli animæ iudicare datū ē, ut secundum eius in cōmutabiles regulas qd; sit p tpe iubendū uetandūq; discernat. Hęc Augustinus. Nō opinet autē quisquā sanctæ religionis hostes: quibus dextras infeliciter Iacobus dedit) ab hæretico witclef cepisse. Iā olim utiq; ofortuitæ monasticæ Lucifer, suæ desertor in cœlo religionis, & alios q; detraherent pœnitētibz in claustris uel eremo, cōmouit. Nempe præfatus pater & doctor ecclesiæ aquilæ Augustinus, de Pëulliano ep̄o hæretico (cōtra quē multa p unitatis ecclesiæ, & fidei defensiōe scripsit) uno loco ita loquit. Deinceps p̄rexit ore maledico (Petilianus scilicet) in utipudationē monasteriorum & monachorū, arguēs etiā me, q̄ hoc uitæ genus à me fuerit institutū: Quod qdē genus uitæ omnino quale sit nescit, uel potius toto orbe notissimū nescire se fingit. Hæc dūtaxat dicitā imp̄sentiarū uelim: Iacobū, & qui cū eo post hæreticos Petilianum & witclefore maledico (ut Augustini utar ferme nomē) sanctarū criminant religionū status, remittēs ad Iudocū Clithrouē, q; aduersus p̄ceptore Fabrū sub Lutheranorū (uti prius dixim⁹) notē libro sui

Li. de uera religioe. cap. 31. parte operis.

Li. 3. cōtra Petilianū. ni. ca. 40. p̄ce operis. 6.

Antilutheri tertio, quæ inscripsit de uotis mōasticis, beatū eufoniū di religionū statū armis roborauit firmissimis, explosis hostiū calūnijs omnibus, ubi (quod etiā solū plene sat esse pro re presentī, nemo nisi ecclīæ inimicus ibi inficias) inter innumera quæ protulit argumēta, cū autoritatū tū rationū, nō omisit præscripti Witclef nō nullos capite primo errores in cōcilio Constantiensi publice dāna tos producere. Quia tamē alios, (sicut dicit) de industria reliquit, oēs Witclef propōnes in ipso damnatas cōcilio quæ religiones aspiciunt, nunc proferre dignū duco, ut perpendat Iacobus quanto sese cōmissit discrimini, hereses tam ebrebriter reprobatas approbādo, & suscitando extinctas, ac funditus demolitas restaurando. Vnus ergo in religione error Witclef is est.

L ¶ Si quis ingreditur religionē priuatā qualēcūq; tam possessiōnatorū quæ medicantiū, redditur ineptior & inhabilior ad obseruantia mādatōrū dei. Hunc articulū etiā nō ad uerbū literis mādauerit Iacobus, quod tamē oīno ita docuerit inde certū reddidit, quia ipse quæ hæc scribo, illū secundū sui formā asseri pertinacius audiui (iam præterierat anni tres) per unū de primis Iacobi ac præcipuis discipulis et fautoribus: & hoc quidē nō in aure, sed in cōfessu haud spernēdo. Cui dū quibus poterā uiribus resisterē nō nullis pro tēpore oppositis rōnibus: adiecit ille inquit. Expertus sum ipsum secundū se religiōis statū, uerū impedimentū salutis esse. At ego inquit, erro neū est hoc dicere & perniciosum. Ipse autē pergens. Ab hominibus, inquit qui monasticā professi fuerūt uitā: uix ecclīæ prouenit quod sit cōmendatiōe dignū ac saluti cōducibile. Quod ego audiens, hoiēm plane seductū iudicauī & (repressa quā ualui in eius meritate cōmotiōe) obieci dicens: Ecclīe dei nihil contulerūt Basilus, Hieronymus, Augustinus, Gregorius: & (ut de nostro cōuiciniōribus loquamur) Bernardus (dixi) nihil aut parū putādis ē ecclīæ præstitisse. Non sunt (inquit ille uere miser) magni momentī Bernardi scripta. Quā quidē asserūt, quia arrogantissimū censui, assertoremque rōnis eo in negotio experte: ad eū silui. In illius uero cōuersus domesticos, uiros nō indoctos, qui dū hæc dicerētur diffusimulatēr locū egrediendo nō citra indignationē. Vos dixi uirg hunc perire cur sinitis? quare uestro silentio in malorum profundum eum demergitis? perditus enim (nisi respuerit) funditus est,

uiderit ipse uobiscum quid amplius sit ecclīæ beneficiū: impensurus à sanctis modo expressis Basilio, Hieronymo, Augustino, & hoc finiens alloquiū uehemētē dolens inde abiit. Extunc autē agente diabolo, & Deo permittente, factio hæc in peius mixta conualuit, & demētuit tam multos, ut iam diuina bonitas ulterius nō ferendū uideat decreuisse. uerū morbo tā exitiali mederi suggestit. Etenim ut hi qui poterant professe rē attentius perēderent prouocauit & effecit, ut ipsi pro suo officio agerēt: unde impietatis huius curfus utiq; sistere. Deo exoluant gratiā, qui pereuntis miserum animarū egit per fideles suos, ne errorū uenena nesciētes potarēt nondū seducti: aut iam à deceptis exhausta non uti prius licentiose coalescerēt. Sequuntur alii V Vitclef errorū damnati, ut dictum est, articuli.

2 Sancti institutēs religiōes priuatas sic institutēdo peccauerūt.

3 Religiosi uiuētēs i religiōib; priuatis nō sunt de religiōe Chriana.

4 Augustinus, Benedictus, & Bernardus damnati sunt, nisi penitentiam egerint de hoc quod instituerunt intrare religiones.

5 Omnes religiones indifferenter introductæ sunt à diabolo.

¶ Ex sacrilega V Vitclef doctrina excerpti fuerunt quinque, & quadraginta articuli, expresse in sancto Constantiensi concilio dānati: in quibus memorati quinque præscripti legunt. Per eorū autē lecturā de buerat Iacobus. Fruere priusquæ doctrinæ ecclīæ in religionū negotio p̄staret instruere semetipsum: ut nihil quod cōmuni & receptæ ab uniuersa ecclīa doctrinæ dissentaneum uideretur præsumeret. Quamō autē hoc suo innitens sensui aspernatus est: non debet cuiquam nouum uideri quod illi non succedit pro uotis.

¶ Mens domini & mēs Christi, spiritus sanctus intelligitur. Mens enim Dei, spiritus sanctus est.

¶ Pro eo quod in secundi capitis epistolæ primæ ad Corinthios finali clausula legit ecclīa: Quis enim cognouit sensum domini, aut quis instruxit eum? Nos autem sensum Christi habemus: græcissando Iacobus sic scripsit. In Paulo, habetur splendidum, quis enim nouit mentem domini quæ instruet eum? Nos autē mētem Christi habemus. An autē mutatio ista, ut & cæteræ omnes, iustius temeraria, facti eloquiū corruptio dicēda sit quæ correctio: definire, ut qui linguarum nescius sum, non ualeo. At decernerē fidenter ausim, modum loquendi quo utitur Iacobus dicens: Vulgata editio, Quis enim co-

N

200. 90.
CAP. II.

Constatio

O

A

gnouit sensum domini: aut quis instruxit eum: in Paulo. Quis enim nouit mentem &c. quasi ecclesia Christi sponsa (cui ipse sua praesentia & directione usque ad consummationem seculi repromittit) non habuerit antea Apostoli Pauli sensus & intelligentiam: sed apud schismaticos & reprobos Graecos paulauerit, donec in mundo ortus Faber illi per lineam aduenerit: & impium esse & haereticum. Quod uero tradit Iacobus, mentem domini & Christi spiritum sanctum esse intelligendum, quod mens Dei spiritus sanctus est: quis non plane reiciat, ut aduersum sancti scripturam intelligentiam? Nam neque id admittit littera Pauli circumstantia. Non enim (ceu ex prioribus nequiter liquet) interrogat ille: quis inam spiritum sanctum cognouit? Neque hoc tradunt sancti locum hunc explanantes, scilicet Athanasius, Ambrosius, Hieronymus, aut ceteri catholici doctores. Quod autem ipse beatus Athanasius huius finiens explicationem uerbi adiecit dicens. Nonnulli sensum Christi patrem dixerunt: plerique & spiritum sanctum, magis obuiat Iacobi proposito: quia neque illud ipse tenet. Et cum ueraciter attributione quadam non spernenda, patri soli mentis nomen datur: quem admodum filius saepius intellectus paternus, & spiritus sanctus utriusque uoluntarius amor dicitur: duarum tamen quas non probat sanctus Athanasius opinionum, sed solum narrat, illam pro singulari arbitrio sequi uoluit Iacobus, quam nullus ut dixi probandus laudauerit doctor, ut diceret: Mens domini spiritus sanctus est. Doceatur itaque Iacobus quoniam quidem simpliciter ut assertio haec, mens Dei spiritus sanctus est, catholica omnino est censenda: itaque & ista, mens Dei pater est: mens Dei, filius Dei est: immo & propriissime dietas, aut diuina essentia, uel benedicta trinitas, mens est Dei: hoc est: Deus omnia quae quoad nos praeterita uere sunt, notitia quae ipse est cognoscit. Siquidem nomen ipsum, scilicet mens, in diuinis nullatenus personales signat rationes: sed essentiam. Et hoc notius est uel theologici studij tyroneibus, quam per nos id oporteat repeti.

Prop. 91. ¶ Sunt nonnulli: qui scripturarum intelligentiam, et quod spiritibus spiritualibus comparari debeant, per donum assequuntur: sunt & qui per spiritum sanctum, qui per donum: dono uti possunt, spiritu autem sancto uti non possunt, uerum tam his quam illis spiritus sanctus semper utitur.

Confutatio ¶ Hoc Apostoli uerbum: Quae deo donata sunt nobis, loquimur in doctrina spiritus: spiritualibus spiritualia comparantes, animalis autem homo

non percipit ea quae sunt spiritus Dei. Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, contorquens Iacobus sic ait. Qui spiritu dei habent, illo ducuntur ad intelligentiam & sacrarum scripturarum & prophetarum, quae spiritualia sunt eiusdem spiritus munera, & illa dilucide intelligunt, at utuntur illo spiritu ad illa intelligenda: nequaquam uerum potius atque uerius spiritus sanctus uicitur illis, ut illi spiritualia illa deo digne spiritualiter, & ut par est intelligant. & hoc est, spiritualibus spiritualia cōferre, & mox sequitur quae hic annotauimus: quibus cōferantur inter suas circa litteram examinationes, paulo post addit.

¶ Sunt inter uiros spirituales gradus multi, & qui dona spiritus sancti percipiunt: spirituales quidem sunt, sed minus spirituales ihs quos spiritus sanctus per semetipsum implet.

¶ Noua hic dogmata Iacobus orbi tradidit, quae profecto neque uel modo capit neque intelligere quisquam ualet: cum sint erroribus plena, Quamquam enim ad sensum catholicum trahi & accipi possent quod asserit, quosdam uidelicet scripturarum intelligentiam, & quibus modis sint spiritualibus comparanda spiritualia, cōsecutos per dona fuisse, citra spiritum sanctum, id est quibus se non donauerat spiritus sanctus: illi tamen neque explicat neque ipsum praetendere uidet. Est autem huiusmodi. Pro scripturarum loquendi forma, & scholasticae theologiae usu, dari spiritus sancti nulli dicit: qui in peccato fœde iacens Dei inimicus est: ipso dei spiritu dicente, In maluolam animam non introiit sapientia: neque habitabit in corpore subdito peccatis. Cui autem non le donat aeterna sapientia, quae appropriatione theologica dei uerbum dicit: spiritum sanctum sibi datum neque tunc dicere potest. Non enim spiritus sanctus sine filio, aut hic uel ille sine patre donari creaturae ullatenus potest: Cui fide certum teneamus, quia opera trinitatis sanctissimae ad extra, hoc est quo ad creaturas sunt indiuisa. Quod docuit Christus ipse palam etiam quoad rem praesentem dicens: Si quis diligit me, sermonem meum seruetur: & pater meus diliget eum, & ad eum uenietis, & mansionem apud eum faciemus. Neque igitur dari dicit cuiquam deus: nisi quoad gratiam donum, per quam ipsi deo gratias reddat, accipit. Quod idem Apostolus euidenter docuit dicens: Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem, ita ut motes transsera: charitatem autem non habeam, nihil sum: Et si distribuero i cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpore, ita ut ardeam: charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest,

Prop. 92.

Confutatio

Sapientia.

Ioan. 14.

1 Cor. 13.

Ecce omni propulsa sermonis ambiguitate, ex beati Pauli doctrina constat: quia quotquot etiā quæ spiritus sancti dicitur & vere sunt dona, acceperit homo, siue genera linguarum: pro quo præmiserat: Si linguis hominū loquat & angelorum: siue prophetiā, scientiā, aut spiritū tuū discretionē, uel scripturæ mysteriorū intelligentiā, aut fidē: non illi donatus dicit deus, nisi & acceperit charitatis munus. In quō propriissime dari dicitur & per attributionē spiritus sanctus, quod manifeste alibi idē aperuit Paulus dicens Romanis: Charitas Dei diffusā est in cordibus nostris per spiritū sanctū, qui datus est nobis. Quāuis itaq; sancti spiritus septē esse dona, ipsemet per Esaiā exprimi fecerit his uerbis: Requiescet super eū, scilicet Christū, spiritus domini, spiritus sapiētiae & intellectus, spiritus cōsilij & fortitudinis, spiritus scientie & pietatis: & replebit eū spiritus timoris dñi: quod de prioribus intellegendū est. Nam & alia per multa alibi enumerata sunt: ut puta, ad Corinthios. 12. per quos; quodlibet homini uterq; suā etiā seorsum spiritus ipse cōmunicat gratiā. Quæ admodū Balaā & Caiphe futura prædicere cōcessit, & alijs dæmones eñciendi, atq; alijs etiā reprobis multas faciēdi uirtutes potestātē cōtulit. Nulli tamen simpliciter se dedisse spiritus sanctus est: pro sanctorū loquendi modo asserendus: nisi qui per charitatis donū gratis illi fuit. Quando igitur hanc editionis formā super modis quibus dona sua rationali creaturæ spiritus sanctus confert, non aut seipsum: neq; discipulis suis tradidit Iacobus Faber, ut aliā unde lectores possint eius ædificari sermōibus: neq; ita sese innuit uelle: cū alia esse non possit uera intelligentiā: quis non respuet quod ait: non nullos esse qui per donū scripturarū intelligentiā &c. assequuntur: alii aut per spiritū, & rursum: quod quidē per dona spirituales quidā sunt: etiā spiritū sancto uacantes: Ceterū quod quid sua obscuritate præterderit ipse Iacobus, qua nulli utilis esse potuit: hæresis tamen aperta est quod connexuit dicens. Sunt & qui per spiritū sanctū (sine donis eius scilicet) scripturarū intelligentiā &c. alij sequuntur. Hac siquidē assertionē conficit, ut secluso quocunq; creato dono, spiritus sanctus hominis spiritū seu mentē per semetipsum tanq̄ illius esset forma, intelligentē faceret ac operatē: aut quod spiritus ipse in homine intelligeret, non homo. Quod omnino diuinæ repugnat naturæ. Alioquin pars cōpositionis esse posset, quod est blasphemia reiecta olim & damnata: & quo ad utrunq; sensum per nos in

præcedentibus, ut statim dicitur, ipsum dogma omnino confutatum est. Quod si hoc Iacobus non uelit, spiritū uidelicet sanctū mentis humanæ hoc est animæ formā esse &c. nobis quæso exponat, quonā pacto habētes spiritū sanctū absq; donis creatis, dicunt ab illo ad intelligentiā sacrarū scripturarū & prophetarū eleuari: & tñ non eo utuntur ad illa intelligenda: sed spiritus ipse eis utitur, ut spirituala illa deo digne spiritualiter, & ut par est intelligat: quod est inquit spiritualibus spiritualia cōferre. hæc sunt mera deliria, quæ & seipsa conficiunt. Porrō homo quādo auxilio ope uel auxilio nonnihil operat̄ quod sine huiusmodi iuuamine haud efficere ualeret: illo dicit̄ agēdo uti, & ueraciter ita est, de ratione quippe doni est: ut ad quæcūq; iusta eo cui factū est uti queat. Cum igitur homo ad intelligentiā spiritualē scripturarū &c. per semet pertingere non latenus ualeat, uerū ad illā per spiritū sanctū ducitur: notissimū euadit, quod eode, præceptore & magistro ad id ipsum consequendū utit. Nā & ecclesia ipsum sanctū spiritū cōpellans: Idolatrās inquit ad cultū Dei reuocās magistrorū optime, De ipso præterea (quæ admodū & de filio) dictū potest intelligi patris uerbū per Esaiā, quo ait: Ecce testē populis dedi eū ducē ac præceptorē gentibus. Quod aut Iacobus tradidit: quod si homo quā per spiritus sancti dona ipsam scripturarū assecutus est intelligentiā, eis utit: at non dona ipsa homine utunt. Dū uero illā per ipsum spiritū absq; creatis donis: contra sit, quia homo inquit Iacobus spiritū sancto non utit: sed spiritus sanctus eo in negotio utit homine. Quod asuū aliqd̄ & reconditissimū excogitatū est: & forsā latet tibi quod susurrari dicunt Iacobi discipuli qui passim nunc Lutherani uocantur, aut Turelupini. Audio enim: quia iactat̄ sese spiritū solos habere, ac cuiusmodi sit abstrusus ille horū spiritus hominū: paulo post ex Ioāne à Gersono referemus, somnia sunt ista aut aniles fabulæ, uel ut uerius ac rectius eloquar, patētes in fide errores, quorū radix est id quod ppositiōe, xci. scriptū est: scilicet quod magis spirituales sunt ij quos spiritus sanctus per semetipsum implet citra dona creata (sic enim intelligit Iacobus doctor) illis, qui ipsa spiritus dona percipiūt. Conuellēda est itaq; noxia hæc radix: ut cōfessum inde prodeūtes appareāt rami prorsus arefacti. Iacobū ergo in primis percōtor nū homines quos per semetipsum spūs sanctus implet: deo sunt grati, accepti, & amici, omni carētes etiam mine: sunt utiq; dicit omnino: quis ambigat? cū enim sint maxime

spirituales, ut impensissime deo placeant operæ precii est. Ita dubio
 procul Iacobus respōdere habet. Homo siquidē spiritu sancto ple-
 nus: deo nequaquā displicet, sed charissimus est. At quorsum sic cogi-
 tādo & orbē ita imbuedo (quod in Iacobo fuit) euasit? ad manifestas
 profectō hæreses. Nepe scripturæ euidenter testant, neminē deo grā-
 tu esse, amicū, placētē, & ita spiritū sanctū habere nisi eius habeat do-
 na. Sine fide, inquit apostolus, impossibile est placere deo. Quod si
 effugiū superet quis, dicēs fidē non esse spiritū sancti donū: illi cōtra
 dicit idē apostolus? Philippēsius inquit: Vobis donatū est pro Chri-
 sto nō solū ut in eū credatis: sed ut etiā pro illo patiamini. & Galatis:
 Fructus inquit spiritus. i. quæ erogat dona hoībus, charitas, gaudiū, pax,
 patiētia, benignitas, bonitas, lōganimitas, māiuetudo, fides. En aplo
 teste fides dei donū est: præter quod homo uiator deo neq̄ placere. Iti
 dē & de charitate: qua sine, neq̄ ipsa fides neq̄ alia queuis dona, deo
 faciūt habentē, acceptū & amicū. Vnde & iam liquido p scripturas
 monstratū est, nunq̄ spiritū sanctū cuiquā dari: nisi p ipsius donū (quod
 charitas est) infusionē. Charitas (inquit apostolus) diffusa est in cordib⁹
 nostris p spiritū sanctū qui datus est nobis. Et in canonica Ioannes:
 Translati, inquit, sumus de morte ad uitā, quoniā diligimus fratres:
 & q̄ nō diligit, manet in morte. Idē autē est omnino, charitas & amor
 seu dilectio. Nouerit autē Iacobus, quia cū p apostolū excellentissimā
 uirtutū ac donorū oim charitas sit: solā dare deus minime illā potest
 pro lege positā necesse est etiā eā concomitenī spes, fides, & pleraq̄
 alia infusa dona. Quādo itaq̄ nulli dāi spūs sanctus nisi p donū chari-
 tatis, quæ quidē charitas alia secū multa p legis dei necessitatē dona
 spūs sancti semp habet: hæreticū planē relinquit quod somniauit Iacob⁹,
 hominē scilicet posse absq̄ creatis donis plenū esse spū sancto: & per
 hoc deo gratū & amicū, uiderit eapropter quod spū cōcitat⁹ est ut talia
 scriberet: & ubinā istius generis cōperit doctrinā. Quā autē pro catho-
 lica apostolicæ scripturæ intelligentiā effudit in ecclesiā dēissimas er-
 rorū & hæresium nebulas: se prodidit palā, neq̄ spiritū sanctū in se,
 neq̄ suis in donis scribēdo habuisse. Oīa autē quæ hic locutus est: ad aliā
 etiā dē ptinent hærēsim, qua dixit illud apostoli. Ipse spiritus postulat
 pro nobis gemitibus inenarrabilibus: accipiēdū secundū propriā
 locutionē: & quod in homine spiritus ipse gemit & postulat, nō homo,
 quod blasphemū & hæreticū cōsuetudinē propositionū. li. liij. & liiij. cē

Hebræ. 11

Philipp.

Z

Rōm. 5

Ioan. 3

Rōm. 8

plus satis est monstratū. Quando autē præsentibus nostris studijs, &
 Iacobo, & per eū falsis prodesse cōcupisimus, simul & incautis o-
 mnibus, ne in prauorū dogmatū barathrū proruat: nonnullā tradere
 cautionē expedire dignū duximus hoc in loco, ubi de spiritū sancti
 motibus differit, id est doctoris Christianissimi Ioannis de Gersono
 ad uerbū trās scribere, quæ opusculo cui nomē est Centilogiū, de im-
 pulsibus scilicet spiritū sancti boni quod maligni, scripsit pro decade nona,
 quibus poterit Iacobus cū sibi addititius iustā defumere occasionem
 agnoscēdi sua pericula, & quod sit dispēdiōsū hominē putare in prome-
 uētis nouitatib⁹ se à Dei cōcitari spū, & quod miserabiliter in eiusmodi
 re seduci facile cōtingit. Et cū totus libellus rei huic maxime cōduci
 bilis sit, sicut & alia quæ ille scripsit, nō pauca: alicubi etiā Turelinopis
 exprimit: solū tñ ex decē (quas cōplectit) decadib⁹. i. partibus decē,
 quarū unaqueq̄ documēta cōtinet decē, nonā referemus quod proximi
 us scopū nostrū respicit. sunt itaq̄ decadis illius hæc uerba.

- 1 Malignitatē satanæ tyrannicā & apertā superat in multo sua in
 angelū lucis malignitas trāsformata. quis ista crederet: si hoc aposto-
 lus non diceret, nō ignorās astutias eius? Permanet iste malignus in
 arrogātia cōcepta: uult extolli super omne quod dicit deus. Habet suū
 nequā spiritū, secundū quē satagit in destructionē non ædificationē
 dare suis de corpore peccati fallaciter diuisiones apparētē, non ex-
 itentes gratiæ, instar spiritū sancti. Huic impellente eo, pmittente
 deo, dat sermo sapiētiae, aliq̄ autē sermo sciētiae: secū dū nequā spiritū,
 aliq̄ fides falsa in eo spiritu, aliq̄ opera uirtutū, aliq̄ gratia sanitatū, aliq̄
 prophetia, aliq̄ genera linguarū, aliq̄ interpretatio sermonum.
- 2 Fictus lucis angelus quod ista possit in ducere quantū pmiserit deus
 testis est Apostolus loquens de Antichristo, testis insup loquēs de
 laude charitatis: sine qua ponit excellentes gratias dari posse, sed inuti-
 liter. Si linguis hominū (inquit) loquar & angelorū, ecce sermōne sā-
 pientiae & sciētiae, & genera linguarū. Si habuero prophetiā, ecce non
 minatā, Et nouerim mysteria oīa, ecce interpretatio sermonū. Cū sā-
 piētia mystica iūgit omnē scientiā, iūgit omnē fidē, iūgit mirabilia in
 trāslatione montū, iūgit distributionē omnīū facultatū in cibos pau-
 perum, concludit in martyrio quo tradit corpus ita ut ardeat.
- 3 Fictus lucis angelus suos habet apparētēs apostolos, suos, pphē-
 tas, suos euāgelistas, suos pastores et doctores, imo et suos martyres,

Parte operū
 in numero. lxxiij.
 litera F.

2. Cor. 11
 2. Thessa. 2

B
 2. Thessa. 3

1. Cor. 13

suas uirgines, suos hæremitas & monachos ad consummationem reprobis corporis sui, cuius ipse est caput & rex superbiæ, sicut huius militatis & obedientiæ Christi rex & caput existit.

C 4 Fictus lucis angelus, ut operetur in aliquo talia quæ dicta sunt: primo feminat tumoris spiritum, & impellit ipsum ut ambulare cupiat in magnis, ut sit placens & sapiens sibi inmetipso in oculis suis. Quo obfæto iam illudit & adulat, impellit & deludit quæ admodum uoluerit nisi succurrat gratia salutaris. Immo iam talis factus est sibi dæmon: se decipiens & phantasticans, & desultor per adulationem propriam insanum se faciens.

5 Fictus lucis angelus, si cum tanta dignitate creatus potuit per sui complacentiam adulatoriam ita decipi, ut appeteret similis esse Deo: sic de Eua suo modo redditur minus admirabile si respexerimus ad hominum insanias: qui cum tot subiaceant miseris continuis inuenti tamen sunt qui se præcipere colunt ut deos: inuenti, qui se per superbiam dementant in miris modis, humanæ fragilitatis oblit.

D 6 Fictus lucis angelus, cuius cibus electus, & qui habet fiduciam ut influat Iordanis in os eius: studet apparere in deuotis et contemplatiuis maxime mirabilis: absorbet itaque mare mundanorum, absorbet & mare omnium fide uera Christi carentium. Sed Christianos absorbere deuotioni contemplationique deditos: sua principalis est uictoria.

7 Fictus lucis angelus si uiderit aliquem Christianum quæ non audeat à fide palam auertere, studet ipsum ad peccata carnis & mundi sæpius impellere, quod si repulsum se senserit, querit aliud machinamentum ut ad opposita uitia quæ non sunt carnis & mundi uehementer impellat.

E 8 Fictus lucis angelus pascit aliquando suos familiares cibus delicatissimis: qui non carnales apparent, sed omnino spirituales, & quales comedunt electi filij in mensa patris sui Dei. Itaque cibantur ex adipe frumenti sacre scripturæ in mysterijs suis elucidandis: & de pertra fidei quæ est Christus, salso melle, calfa dulcedine saturat eos: quæ plus & aliter comedunt quod fati est: ut cum fuerint saturati, dicant elati per superbiam: Quis noster dominus est: dicant: Non sumus sicut cæteri hominum peccatores. uæ huæ huæ tibi.

9 Fictus lucis angelus si non pertumeret in sua ratiocinatione: nunquam hortaretur, ut quæreret homo sentire & gustare quam suauis est dominus, præsertim circa mysterium incarnationis & crucis: quod

aduersum maxime sibi scit, nequam ipse spiritus. Non autem impellat ad hoc sentiendum & gustandum, nisi quatenus in præsumptionis spiritu magis illaqueet: Celat insuper laqueos suæ nequitiae: sub fossa humo crucifixi, uel operis pñ. Qui super his dubitat: habet historiam de Martino, habet de plurimis eremitis, habet de Christo: quos uoluit theologizando decipere.

10 Fictus lucis angelus si superbos suos fallit, si excaecat in pleno meridie legis Christi sub imagine crucis suæ, religionis suæ, pietatis suæ ad sanctos & sanctas, ad te etiã beatissima uirgo: non conuerat, sed humiliet humana præsumptio, non enim placet Deo uiri superbus, etiã si ascendit in cælum sub titulo deuotionis, sub titulo crucis, & sub titulo beatæ uirginis & sanctorum superbia eius. quoniã ex ipso fictus est: & si fictus igitur hypocrita, quare hoc: quia suam non Dei gloriam solum querit: quia rursus non dei beneplacitum in prolicatione bonorum operum per obedientiam, sed meretriciam sterilemque quodammodo prosequitur in sentimentis nescio quam uoluptatem: non quod malum sit in domino delectari, si caste fiat & pie cum obseruatione præceptorum: non habendo uelamen malitiæ libertatem, sic reus expertissimus doctor Gerson.

¶ Quisque mercedem secundum proprium laborem à domino expectat: non mercedem debiti, sed mercedem gratis, super effusiuæ sui, & ultro se erogare uolens exuberantissimæ bonitatis dei. Quod enim debitum potest esse seruo: non debitum: sed gratia, sed donum est, cum id quod sit ut nihil est, & accipitur maximum.

¶ Meritorum docet Apostolus rationabilem differentiam, & Corinthios reprehendens quod non iusta pederent lance quæ in eorum conuersione & directione per eundem Apostolum, & per Apollonem facta fuerat, scribit ad eos. Et cum sciret certo sibi plus cum dei gratia deberi quam Apolloni, quæ erantes nonnulli humana affectione in sui perniciem Apolloni coram quibus: Apolloni seruata modestia non dixit, inique agit, Apolloni in meritis mihi conferendo: Sed ad diuinam respiciens iustitiam cuius est unicuique quod meruit tribuere: ut hoc (quod uel naturali lege nosse deberet) in mentem illis reduceret, ait. Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Quod quidem Apostoli decretum, quod manifeste opibus ex debito præmiū respondere desinit, quia Iacobus propriis uidit aduersari uotis, & quidem rectissime, quibus dæmonis illusio fallacia nihil deberi

¶ 209. 25.

CAP. III.

Constatio

G

omni studio cōtendit: opposuit & suū dogma, existimās apostolico ita pualere sensui. quod quātā fuerit arrogāte ipse iā uel sero utinā cōsideret. Apostoli sentētia est: q̄ unusq̄sq̄ propriā. i. sibi ex ope debita, accipiet secundū suū rationē laboris mercedē. Iacobus autē hoc calūniari cōtendēs (q̄ nō audeat plane inficiari uerbū Apostoli) arte uisus sibi familiari, ut euadat quadā apparētia: dicit. Quisq̄ mercedē secundū propriū laborē ad dño expectat: & hoc quidē recte. At q̄d subiugit nō mercedē debiti: sed mercedē gratiā: perpetuus est eius & (nisi dñs illi gratia speciali donauerit) insanabilis error. Quis enī nō uehemēter admirare legēs in Iacobo mercedem esse nō debiti, sed gratiā: cū apertissime scripserit Apostolus dicēs: Et autē qui operatur, merces non imputatur secundū gratiam, sed secundū debitū.

Roma. 4. **H** Quid quāso dici potest luculētius? Quia autē in superioribus hac de re multa disseruim⁹: nō est hic lōgiori opus sermone. Sat fuerit paululū id perpēdere quod Iacobus addit in quiens. quod enī debitū potest esse seruo? & c. diuinam etēn bonitatē his coarguit sermonib⁹, quā per Christū amore, & nō p̄ cēnarij formidine sibi famulantibus contestari fecit dicens: Iam nō dicam uos seruos, quia seruus nescit quid faciat dñs eius: uos autē dixi amicos, quia omnia quācumq̄ autē diuī ad patre meo: nota feci uobis, & rursum: Vos amici mei eritis: si feceritis quā ego praecepit uobis. hinc ad credentes Romanos loquitur Apostolus dicens: Vos non accepistis spiritū seruitutis iterū in timore: sed accepistis spiritū adoptionis filiorū dei. Quid Iacobo dicem⁹? certa cōstat fide omnes & singulos electos, hoc est aeternae gloriae iam participes effectos & futuros, quā est dei regnū: hāere quidē esse dei, cohāere autē Christi. Filij igit sunt ipsius: nō ergo serui: quia ut inquit ipse Christus, seruus nō manet in domo (sui dñi scilicet) in aeternū: filius manet in aeternum. & Apłs: Quoniam inquit estis filij dei, misit deus spiritū filij sui in corda uestra clamantē. i. clamare facientē liberō, fiducia, abba pater. Itaq̄ iam nō est seruus, sed filius, q̄ si filius, & hāeres, qd ad hāc saluandō, neminē inuenire est seruū: Filius adoptionis & hāeres dei, est unusquisq̄ eorū. Et Iacobus, quasi Hierusalē supernae ciues uere mancipia forēt, & odiosa gētiliū ac onerosa conditione serui: clamat: qd enī debitū esse potest seruo: & id quidē quo Apostoli uerbū illud, Unusq̄sq̄ propriā mercedē accipiet secundū suū laborē, ad erronū torqueat intel

lectū. cui nos catholice possumus respondere, nullū uere seruo: hoc est cuius seruitutis naturae repugnat libertas. Ceterū istiusmodi seruilibile conditionis ut praemissum est) electorum quenq̄ esse impossibile fuerit. Sileat igitur Iacobus oportet, & sinat diuinā iustitiam omnibus reddere debita. Et quis haec uere ita sese habeant, minime tamen inficiandum est (quē admodū cōsuetis regni hāeres (qui adulti fuerunt) singulos, immo & omnes angelos: & Dei seruos esse, ac in scripturis crebro uocitari. Item & ministri, seu operarij sunt. Quā quidē diuersis nominibus, id est ratione non eadē, quilibet, tam beatorū spiritūū q̄ hominū electorū, Dei filius & ciuis Hierusalē (quā est sursum) dicitur, & seruus seu minister uel mercenarius: at nullus (ut dictum est) seruitute cui nihil sit debitū, seruus illic esse potest. & haec sunt ex scripturis notissima.

¶ Si uoco in ius eū q̄ iniuste meos detinet nūmos, si dāna illi procuro quā necessaria uocationē illam praeioriale sequunt: quō non facio iniuriam, qui iustitiam peto? quomodo mandatū dei non soluo: qui sanctam inter me & fratrem dilectionis necessitudinē uiolo?

¶ Credite Paulo, qui per spiritum Dei loquitur: Potius est iniustitiā sustinere, & rerum priuationem perferre: quā sic fratrem in fratē iudicarias lites agitare.

¶ Pro eo quod legit ecclesia ca. VI. epi. primā ad Corinthios: Iam quidē omnino delictū est in uobis, q̄ iudicia habetis inter uos: licentiose scripsit ita Iacobus. Eū uero iā omnino in uobis scelus est: q̄ iudicioꝝ altercationes inter uos ipsos agitaris, pro cuius explicatiōe sic ait inter omnia. Si quis piā uerbi causa nūmos aliquot mihi etiā nolēti detinet, facit mihi iniuriā: sed in hoc peccatū mihi nullū est: & fieri potest, ut etiā eū diligam, et ipse quoq̄ me diligat. et cōtinuo sequitur, quae annotanda hic cēsumus. Quibus plane propriā sup̄ negotio praesenti Iacobus aperit mentē: quae est, per deilegē absolute ac simpliciter prohibitū esse, in iudicio agere etiam cōtra nolentē illud reddere quod eadē de uincit lege, aut in uniuersum quēlibet recusantem praestare quod debet. & q̄ quicūq̄ in ius alium uocat iniuriam facit, & Dei legem praeruatūtur, quod quidem assertum in primis extremā esse temeritatē, nemo qui Christianae prudentiae appende rit iura politiae, nō cēsebit. Porro si in praetorialis foro causam agitare

¶ 20p. 94
CAP. VI.

¶ 20p. 95

¶ Cōsuetio
K

simpliciter est diuinæ legi contrariū, & ita æterna dignū censura; itē
dem & dānabile erit, ad eiusmodi causas forenses audiendas dirimē

L dasq; iudices instituit. Perierūt igitur pro Iacobi traditione non dico
reges duo aut pauci, & beati Petri successores omnes; uerū & singuli
Christi fideles ministri, cū omniū pōne Christianorū multitudine,
quoniā nō omnes prætoriaia fora, aut statuerūt aut probauerunt, eis
utētes; nullo super ea re cōscientiæ factō, q̄ illicite egissent, scrupulo,
Solutus igitur omniū ideo saluus erit Iacobus Faber; quoniā litē corā
Iudice nullo unq̄ agitauit tēpore. Iudices aut omēs, & quoscuq; qui
agendo causas in foris siue laicis siue ecclesiasticis habuerūt; in gehē

M nam ipse protrudit. Eius itaq; criminalis sententia etiā Paulū (quē tñ
saluauit dei iustitia) dānat. nepe esto per Iacobi dogmata causam su
am corā pluribus iudicibus uidelicet Felice, Portio Festo p̄sidiibꝰ,
& Agrippa rege aduersus accusantes Iudæos (qui criminū multoz
eum esse reū asserbant) non deliquerit defendēdo; inexcusabilis tñ
omnino per eadē erit dogmata Paulꝰ, q̄ ut actor aduersus partes ad
infidelis & idolatræ iudicis appellando petraxit tribunalia, dū ait,

Act. 25 Ad tribunal Cæsaris sto; Cæsare appello. Eo quippe auditō prouo
cationis sermone; Festus cū cōsilio locutus respondit, Cæsare appel
lasti; ad Cæsare ibis. In ea siquidē appellationis causā Paulus uolens
agebat. Nā si illi placuisset, causa plene agitata, & per Agrippā & Fe
stū p̄sidiē cū assessoribus reſte in lēctā; poterat de aduersarijs uis
torii obtinere Paulus. Ita enim habet sacer actū textus. Exurrexit

Act. 26 rex & p̄sēs & Bernice, & qui assidebāt eis, & cū secessissent, loque
bantur adinuicē dicētes; quia nihil morte aut uinculis dignū quid, fe
cit homo iste. Ecce merā accusati Pauli ab impositis criminibus ab
solutionē, sequit in litera. Agrippa autē Festo dixit; Dimitti poterat
homo hic; si non appelleret Cæsare. Apostolus igitur iniqui iudicis
ultra p̄torii subit. Per Iacobū ergo iniuriā facit, & dei uiolat legē.

N postulet ab eo, cur aliud agere uoluit, & aliud docere ceteros, dicēs;
Iam omnino delictū in uobis est q̄ iudicia habetis. Hoc utiq; rogare
Paulū debuit Iacobus; qui sua delusus opinione hic eiusdē literā ad
sensum factis ipsius contrariū detorquet, quin & urgere poterat &
indigner obicere; o Paulē quare (ut p̄uadere conaris Corinthijs
agendū) nō magis iniuriā accipis aut pateris potius fraudē; quo Cæ
sar is for; per appellationē tibi liberā haud subeas? Atqui beati Pauli

ad Cæsare prouocatio ad cumulū sat Iacobo deberat esse, ut ab ini
quissima hæreticāq; illa reuocaret opinione; per quā reos æternæ
mortis omnes decernit, qui agendo causas mouēt in publicis foris,
& eadē ratione, ut dixi, iudices omnes. Si enim nulli Christianorū
licet aliū in ius trahere; non poterit iudicū officiū culpa carere. Suffi
ciebat in quā apostoli exemplū; ubi etiā aliud ad hoc ipse aut aliorū
literæ non dicerent. Quando aut in prioribus huius sexti capitis par
tibus, A. Apostolus Corinthijs p̄cipit ut iudices per dirimēdis fidelit
cōtrouerſis statuāt; quod neq; potuit declinare Iacobus; sed dixit
ſe exorſus. Cum ad fideles spectent causę & controuerſiæ fidelium
discutiendæ; q̄ id non facerent Corinthij, sed apud infideles, qui ius
ſtitiam Deignorant, & ideo iniusti sunt; arguit eos Paulus dicens;
Audet quispiam uestrum causam habens aduersus aliū, uocare in
ius apud iniustos, & nō apud sanctos; quis non uehementer demiret
hominē à semetipso in eadē actione ita potuisse dissentire ut idē pro
bet & reprobet, crimineſ & laudet, iustumq; cenſeat ac damnandū?
Quod si hæresim duntaxat tenere ac sequi p̄tenderit; uidelicet q̄
nulli potest licitū esse in iudicio mouere causam, q̄ q̄ dei uiolat legē
q̄ quis hoc egerit; neq; priorē Apostoli doctrinā acceptet; qd, quæ
ſo, respondere potest ad ecclesiæ uniuersalis cōsiliū; quæ idcirco dū
celebrant sedent, ut maiores aut in se aut ratione personarū omnium
controuerſias uideāt agitari; & auditis utrinq; partibus, illas dirimāt
dissoluātq;. Quid de sc̄tis ep̄is, & regibꝰ ceterisq; optimis iustis cul
toribus dicturus est; qui omni uitæ suæ tēpore huiusmodi causis au
diendis & finiendis incubuerūt; laudātes & cōprobantes partes illas
quæ iustā promouerent causam; Nedū non uitio id cuiq̄ uerterunt;
q̄ ut actor suū ius fuisset p̄secutus. Existimasse profecto uidetur
Iacobus, q̄ Pauli sensum in se p̄p̄us repetito uerbo, Omnino delictū
in uobis est, q̄ iudicia habetis inter uos; tota non attigerit ecclesia, &
proinde causas agitari nequaquā prohibet; Deus aut quā omnes latere
ueritatē uoluerit; per uisionē ipsi Iacobo reuelauit. At q̄ potuit inſa
nia execrabilior, & arrogātor cogitatio hois cor inuadere? Audiat,
precor, & superbā exorſus ac hæreticā sententiā perpendat quidnam
in euāgelica lege (ut de ueteri tæcamus hic; in qua locis uarijs de po
puli iudicibus & causarū altercationibus expressissime per Moysen
locutus est Deus) suæ sponsæ super negotio p̄senti Christum tra

Math. 15

diderit, quo ad utranq; politia: nimirum potestatem omnes dissoluendi inter fratres & fratres causas dubietates, iusq; poscentibus aduersus grauantes reddendi, se contulisse ad naturae legem consentaneae simul & scriptam declarauit, dicens omnibus & singulis in Petro. Si peccauerit in te frater tuus: uade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audiuerit: lucratus eris fratri tuo. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum uel duos: ut in ore duorum uel trium testium, stet omne uerbum. Quod si non audierit eos: dic ecclesiae. Si autem ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Breuis est iste domini sermo: si uerba solum respicias. Ingens autem sententiarum pondus si introspexeris, ea continere conperies. Principio cuius per alium laeso dominus consulendo uiam docet, qua possit se indemnem citra delictum reddere, dicens: Si peccauerit in te, hoc est contra te agendo, uel te grauando iniuste, siue in temporalibus fuerit, siue in spiritualibus, uel te sciente suae salutis praediuicium domade & corripe. &c. Dein sese ecclesiasticum statuisse monstrat iudicium in eo quod sequitur. Quod si eos non audierit, dic ecclesiae. tanquam diceret, querimoniam super tibi illata iniuria & damno referas meis (quos dabo pro ecclesiae meae regimine) uicariis: qui intellecto questionis merito reddent unicuique quod iustum fuerit. Qua autem uirtute quantis iniquis adigere, ut quod per iustitiae leges stare obnoxius est exequatur: tradidit ipse Christus, aperte docens ecclesiae se potestatem dedisse, ut sub excommunicationis censura cogere ualeat quemlibet, ut quod decreuerit ipsa, parendo simpliciter obferuet. & istud quidem his uerbis: Si autem ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Quid tibi complecti uideat id abbreviatum domini uerbum: Si ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus & publicanus: integrum sane praetorale causas agitandi modum. Nam inuit primo de causa cognoscendi potestatem (non enim de sibi incognitis posset ecclesia rite decernere negotiis) subinde causa intellecta definiendi insinuat se dedisse auctoritatem Christus dicens: Si ecclesiam non audierit: sententiam scilicet proferentem: nullus etenim potest audiri, nisi qui aliquid profert, addens uero, sit tibi. &c. cui subiacere eam confusioni uelit, plane docet: qui ecclesiae auditis partium propositis lato non paruere iudicio. Et profecto apud omnes humiles spiritu haec nemo ambigit esse gratissima, quibus omnino conformia sunt quae praesenti cap. 6. apostolus Corinthiis scribit, Pro laica autem potestate, quae in his quae concernunt foris illius cuiuslibet

C.

Rom. 13

R

suum ius prosequi liceat: palam docet A. postolus ipse ad Rom. loquens, dum ait: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. &c. & idem uariis scripturae traditur locis. At quod omnino sit ita sentiendum, non esse uidelet de Apostoli mente quod nulli Christiano liceat causam in forensi iudicio actoris nomine prosequi: per patrum sententias Iacobo est operae precium palam facere. In primis sanctus Athanasius Apostoli praesente differens literam ita scribit inter alia. Qui litigat, quod aequum sit assequi concupiscit. & paulo post. Quo ergo pacto, quod aequum uisus sit pro te laturi sunt iudicium gentiliu iudices: & rursum addit. Illud uero: Indigni estis qui minima iudicetis: hunc habet sensum. Nam ut decens est iudicatos illos per uos, hoc est fideles, qui intus estis, contra fundis sic contra uobis ad ignominiam cedet, ab his qui extra sunt & in fidelibus iudicari. En aequum censet Athanasius iudicium: quo iniuria passio rependi suum decernit, modo per fideles id procurreret: & decens ut per ecclesiam iudicati confundant. Neque iudicia igitur ecclesiae illicita censet: neque quod suum est in ipsis repositos iudicium seu proferentes arguit, quoniam decens asserit ut confundantur iudicati. Beatus deinde Ambrosius super eisdem apostoli uerbis. Quia (inquit) in ecclesia magis lex est, ubi dominus legis timet: melius dicit Apostolus apud dei ministros agere causam. facilius enim de dei timore sententiam legis uerae promunt, & post aliquanta. Quamquam (inquit) Christianus litigare non debeat: tamen si graue fuerit, & quod contemni non possit: causam ad ecclesiam deferat, ne & damnus ad praesens, & offensioe forte incurrat. Eia Apostoli mentem quae ad forensia litigia perpedens Ambrosius Christiano dissuadet, quod sane alioquin prudentiae est, non subire scilicet iudicium pro leuioribus aut paruis detrimentis. Pro grauioribus uero subeunda tribunalia non modo ut licitum permittit: uerum quatuor ut crimen euitetur necessarium esse scribit: causam inquitens. Si graue fuerit, ad ecclesiam referat, ne & damnus ad praesens, id est rei non paruae iacturam faciat, & offensionem, hoc est peccatum, si negligere incurrat. Haec etiam testatur diuus Gregorius, dicens: Quia minoris meriti sunt in ecclesia, & nullis magnorum donorum uirtutibus pollent: ipsi de terrenis negotiis iudicent, quatinus per quos magna nequeunt bona minora suppleant, & paulo post. Ii (inquit Gregorius) terrenas causas examinent, quae exteriorum rerum sapientiam perceperunt. Alibi quoque in eisdem Moralibus, Quidam (ait) seruata charitate prohibendi sunt, non

Moralium libro
xix, ca. lxxiiii.

Inaudita pro quia catholicorum doctorum nemo unquam ita docuit. Quis enim fidelibus sensit aliqui feliciorē fortiri statū infantes mortuos ante perceptā baptismi gratiā si ex utroque pariete fideli aut altero sint pro geniti, quā assequantur illi qui ex utroque infideli nati sunt: æquales quippe omnino & in bonis & in malis talium animarū creduntur. Semetipsum itaque præceptorē suū ipsius Faber statuens, pro spiritu erroris quod dicebatur apostoli sacra abusus doctrina effudit, quæ sunt hic annotata. B. ipse Paulus singularis de nouo ad Christi conuersis euangelicam legem pro hominum uolens conditionibus salubriter deseruire, uarie pro qualitatum uarietate singulariter instruit. Ad coniuges ergo quæ alteræ contigerat (altero in perfidia remanente) Christianissimum amplecti, sic loquens ait. Si quis frater, id est, qui accepto baptismatis lauacro ad nobis communē Christi conuersus legem, & per hoc frater noster effectus est, uxorem habet infidelem, hoc est, nondum huiusmodi nactā gratiā: & hæc consentit habitare cum illo non impediens. Item eum quo minus secundū assumptam uiuere possit legem, quanquā illam nondum parata sit ipsa sequi, non dimittat illam, hoc est, cohabitare tali uxori cum spe quod quemadmodū lōgo post tempore de sacratissimæ uirginis Cecilie, quæ fidelis infidelem lucrificet Christo uirum, & aliorum multorum connubio accidit, suis tum orationibus, tum monitis eam possit Christo temporis successu lucrificare, & procurare ut qui ex tali connubio nascatur liberi matre non reclamante ad baptismi gratiā perducantur, & hac sanctificentur uia. Hæc autem apostoli traditio consilium etiam idcirco præmisit. Dico ego non dominus quod est hoc consilio, Dominus enim non id fieri præcepit, sed uniuersiusque reliquit arbitrio. Et consilium omnino iure ac intelligentia quæ facilis est & uera beati Apostoli menses pro conuersa uxore statuēs subdit. Et si qua mulier habet uirum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat uirum. Sui autem consilij causam reddens Paulus addit. Sanctificatus est enim uir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per uirum fidelem. quibus uerbis id uult quod dictum est, uidelicet quod dum per adhuc in infidelitate manens consentit habitare cum ea quæ Christianitate est professa, citra religionis assumptæ contumeliā: probabile est, quod non indigne ferat, sed permittat libere nouū in compari cultu spiritualis ritum, paruo negotio ad ueram deum cognoscendā uiamp-

duci poterit. Et quoniam iam scriptus id cōpertum esse poterat apostolo, dicebat propterea. Sanctificatus est enim uir infidelis per mulierē fidelē. &c. Per id autē quod secutus adiunxit dicens. Alioquin filij uestri immundi essent, nunc autē sancti sunt: præterdit apostolus, quā crebro iam exptum fuerat ex tolerantia eiusmodi, qua scilicet pars conuersa ad christi fidem non recedebat ab ea quæ in dānato manens ritu sustinebat coniugis uiuendi modum. genitas proles parente fidelis procurante & non renitente infideli beneficiū regenerationis percipisse, istud animarum salutē expediens fore. quod apte uerba eius sonant dicētis. Alioquin filij uestri immundi essent, id est ab originalis noxæ macula seu labe non purificati: nunc autē quia per hanc cohabitādū fidelis cū infideli tolerantiā baptizati fuere, sancti sunt, hoc est de iræ filijs gratiæ facti sunt filij, & sanctorum adiuncti numero ac uere per baptismi susceptionē (diaboli repulsa potestate) sanctificati. Quoniam autem non poterat iusta subesse causā sperandi huiusmodi & coniugis & proli futura conuersionē, quādo pars infidelis salutē inuidens sui thori consortis, ubi ea non consentiebat sine creatoris contumelia demorari, sed potius diuortium cōminabatur, ni uellet sanctā apostatādō pars baptizata reuocare christianitatē: promptū eo casu dat ipse apostolus consiliū subnectēs. Si infidelis dilcedit, dilcedat. quod si salutaris assumptæ religionis odio thorum scindere statuat & abire sine illum, neque sequaris. Et quoniam cōiungere facile poterat ut frater aliquis propter diuturnū cum uxore pertinaciter idolatriæ adherenti cōuberniū durum iudicaret eam ob religionis nouiter inire ius relinquere, inde causam prætexēs quæ abeuntē odio christi uxore si intermissā professio sequeretur, fortassis tādē posset eam ad ueritatis reducere tramite: quod istud secundum prudentiæ leges minus probabile uideretur (non enim de mādatorum agitur necessitate) apostolus dei spiritu actus eiusmodi occurrit tentationi dicens. Unde enim scis mulier si uirum salutē diuisis: aut unde scis uir si mulierem saluam facies nisi unicuique, sicut dicitur dñs. tanquā diceret. Quod consului præter dñi mādatum cōiugij partem fidelem non relinquere infidelē, quæ christi legem non abhorret, quāuis nondum acceptet illā, iustum omnino propter iam expressas causas fuit: ubi uero uoluntatis deprauatione infidelis sanā detestatur doctrinā, quā non subest unde in ea fructus speretur uitæ ac potius imminet alteri perditionis adherendo periculum: non sequa-

Fur, ait apostolus, discedentem pars quæ fidelis est. Cū itaq; literę apostolicae uera, facilis & lucida sit hic explicata per nos intelligentia quæ & firmiter tenet ac sequitur cōmunis ecclesię & scholę theologorum cōsensus, nō attendēs ad qualdā male solidas nōnullorū opinionones, quod nosse debuerat Iacobus: cur etiam hic reiectas malū it sequi phantasias, hæc una fuit causā, q̄ regias dedignatur p̄tuo uias pergere. Eo aut̄ culpabiliorem se reddidit, q̄ paucis quæ illi aut sub ambiguo retulerunt, aut ut ab alijs recenserēt dicta citra assertionē, Iacobus multa ceu dogmata asseuerat̄ adiecit: cuiusmodi hoc in primis est q̄ cōiugatorū pars infidelis p̄ fidelē sanctificatur, nō simpliciter, sed quo ad generationis actum. Esto siquidē infideli generandi actus laudabile opus iustitię possit esse, & proinde hoc nōnominē sanctum uocari: quōd tamē cōstat quia in infideli parte nihil purum esse potest, cum p̄ apostolum. Omne quod non est ex fide, peccatum est: quod pro diu Augustini & theologorū sententiā sonat opus quodcunq; hominis peccatum esse, quod per fidei regulam in omnium bonorū authorē deum nō refertur: Si quid sanctitatis ratione actus carnalis copulæ potuit excogitasse ac inuenisse Iacobus in infideli: proferat. Cum uero per nunc citatū apostoli uerbū: Omne qd̄ nō est ex fide, peccatū est: fide constat̄ idolatræ opus quodlibet etiam si foris iustū putaretur peccatū esse: quanto magis quod est uenerēt, peccatum in infideli uenit discernendū: Nihil autem esse sanctificatum aut sanctum dici potest: quod peccatum est. Videat itaq; Iacobus qua iustitia infidelis debeat propter cōparis fidē (cui omnibus dissentit uotis) quo ad generationis actum sanctificatus dici.

G Istud profecto nunquā in apostoli uenit mentem: merum est Iacobi commentū, sanæ doctrinæ omnino aduersum. Dein quale est (quæ ro) dogma quo Iacobus ait: ex altero infideli parente genitum infantē sanctum esse: ex utroq; uero inmundum? Cum enim secundum ueram scripturæ intelligentiam nullum prorsus inter baptizatas proles discrimen, quoad animæ sanctitatem, ualeat dari: erroneum plane est quod asserit: si quidem pari modis omnibus conditione singule censentur: Omnes enī ex æquo nascimur filij iŕe. Neq; quo ad infantis ab originalis culpæ macula purgationem, efficit quicquā: q̄ uel uterq; uel alter parens eius baptizatus est: quia aut hoc ex eo solum penderet quod regenerationis sacramentū suscepit parens: aut

Rom. 14

Eph. 2

cum hoc illius requireretur sanctitas. Quod primū nequaquā dici possit, inde constat quod usū sæpius uenit baptizatos parentes multis infidelibus sceleriores esse aut inmundiores, quomodo igitur ex eo quod adhuc in eis est baptismi character: prolis conceptæ animā quantalibet sanctitate donata erit: Coinquinatis (inquit apostolus) & infidelibus nihil est mundum, Parentis autem sanctitas negat aliud in eiusdem proprie prolis animam efficere, quā in alterius, cōsimili quidem pietate pro hac & illa dominum deprecari potest & postulare, ut huic & illi recens creatis animabus gratiam peruenienti ad regenerationis sacramentum conferre dignetur: Item ut illam & hanc, hoc est propriam & alienam prolem benedicat etiam adhuc in utero manentem: quod crebro fieri per pios fideles nō est ignotum) quos sanctos existimat homines rogare potest fidelis parens, quod si fiat, aliud non est nisi bona felicitatis aliquid illis imprecari. Et hanc sanctificandi uiam hic nonnulli in apostoli uerbis posse accipi sunt arbitrati: aut quod illo modo infantes mundi ad a parentum pietate dicantur: quo uel sumendi in mense principio sibi benedicuntur, uel alia pro ecclesiā ritu pleraque non citra religionem. Cæterum quid animæ infantis post impensas sexcentas huiusmodi aut benedictiones aut sanctificationes uel bonorum imprecatōes piæ accedit plus quā prius: nihil omnium, donec ad lauari gratiam puenerit, immunde, impuræ, & diaboli mancipia sunt semper animæ ac domus (ut sic dicamus) ante baptismū, quod euidenter ex ecclesiæ ritu constat quo dicitur. Recede diabole ab hac imagine dei increpatus ab eo, & da locum spiritui sancto, & rursum. Disiurpe omnes lequeos Sathanæ, quibus fuerat colligatus, si masculis &c. Itemq; Ergo maledicte diabole recognosce sententiam, &c. & recede ab hoc famulo dei. Hæc utiq; tanquā uerissima, catholica, ac certissima: omnis peritus christianus tenere ac cōfiteri astringitur, quo fit ut superstitiosa & erronea sint, quæ hic effudit somnando Iacobus, qui uaticinando asserit aliam & aliā dei dispositionē esse, sed sceretam, circa decedentium paruulorū nondū baptizatorum animas, quorū alter parentū fuerit fidelis, & eorum qui neutrū fidelem habuerint. Erit igitur ratiocinatioe pari & alia dei dispositio secreta circa animas infantū qui utrunq; christianum habuerint parentem. Figmenta sunt certe ista omnia. Aequalis enī (ut tenet omnī pro-

Adri
H

I

batorum ordo doctorum cū ecclesia noxa originalis in singulis est parulis: neq; auxilium, neq; remissionē suscipiens. Indivisibilis q̄ppe est. aut simul ergo tota lemp̄ manet, aut ex integro abluitur. Om̄nium igitur eodem iure decedentiū parvulorū ante baptisimū susce- ptam gratiā omnino cōsimilis dei est dispositio. hoc est nulli melius est aut deterius, quā alteri. quod Augustinus libro secundo de bap- tisimo parvulorum, de sanctitate quæ est in cathecumino, hæc apo- stoli tractando verba sanctificatus est uir infidelis, &c. loquens, his tradit uerbis. Nō uniusmodi est sanctificatio. Nā & cathecuminos secundum quendā modum sūt per signum Christi & orationē ma- nus impositionis puto sanctificari. & paulopost. Sanctificatio (inqt) catechumini si non fuerit baptizatus nō ei ualet ad intrandū regnū cœlorum, aut ad peccatorū remissionē. Hæc ille. Per quæ si nō stu- diose adiecisset Augustinus, aut ad remissionē peccatorū: Iacobus sibi fuisset uisus cum eo loqui: ubi ait. Illa (quam scilicet deriuatiuæ speciei nobis efficit) sanctitas non sufficit aperire cœlum. at cum i- dem omnibus modis sit cœlum alicui apertū, & dimitti illi peccata: nihil omnino sibi ex Augustino donare potest. Vnde & secutus idē Augustinus ad præcedentiā subnectens: Ac per hoc (inquit) & illa sanctificatio cuiuscunq; modi fuerit, quā in filijs fidelium esse dicit a- postolus, ad istam de baptisimo & de peccati origine nel remissionē quæstionē omnino nō p̄tinet. Quando igitur tres dūt taxat animarū finales status fide futuros credimus, scilicet in gloria regnantium uirū, in gehenna detentarū alterū, & per multorū non baptizatorū tertium: quærat Iacobus a quo scripturæ loco aut sanctorū documēto habu- it tres etiam eiusmodi parvulorū futuros esse status, quos ecclesiæ tradidit: Primū uidelicet eorum q̄ utroq; parētū fideli sunt procrea- ti; alterum eorum qui infideli utroq; & medium eorū qui altero tā- tum. Responder ille & dicit. Hoc secretum omnino est, non est no- bis ultra cognoscere datum: Sic tamē esse oportere, ex apostoli (ait) colligo litera: qui dixit: Alioquin filij uestri immūdi essent: nunc au- tem sancti sunt. quasi loquatur apostolus de nondum ortis foetibus aut infantibus nōdum baptizatis. quod plane falsum est. Sed modo quem præmissimus accipienda est Pauli cōtextus intelligentia. quod confirmans Augustinus. Iam enim (inquit) erant paruuli christiani, qui sine auctore uno ex parentibus, sine utroq; cōsentiente sanctifi-

Ca. 26. pre
opum 6.

L. 1. de ser.
dñi i m. 6. pte
opum 5

cati erant. quod nō fieret, si uno credente dissociaret coniugiu, et nō toleraretur infidelitas coniugis usq; ad opporunitatē credendi, & similerat dicens: Credo iā provenerat ut nonnullæ femiræ per ui- ros fideles, & uiri p uxores fideles in fidē uenirent. Et quis nō dicēs nomina; exemplis tñ exhortatus est ad confirmandū consiliū suū sic Augustinus. Quā autem insipienter & contra omnium catholi- corū intentionem scripsit Iacobus: reuera infantes ex altero fideli pa- rēte genitos, sanctos esse: siue in utero mortuis impossibilitatem ad ulteriorem perueniendū sanctitatem, excuset deus: siue ex negligē- tia non uenientibus possibilitatem accuset: plus satis ex Augustino præmissis liquet uerbis. Nuge sunt ergo istæ Iacobi inuēctiones curi- osæ, & parentes in fide errores. cōtra quos multa in superioribus producta fuere per nos: ubi de peccato originali & parvulorum cau- tis differuimus.

¶ Quādiū quis hois est seruus, non pōt esse plenus Christi seruus.

¶ Hoc in fide erroneum esse, unico pōt conuinci: q̄ hoc quo ait apo- stolus: Vnusquisq; in qua uocatione uocatus est in ea p̄maneat. Ser- uus uocatus es, non sit tibi curæ. Cum enim certa fide teneamus, quia unicuiq; maxime curandum est, ut plenus christi seruus eē pos- sit: si hominis seu legalis seruitus, christi seruituti non possit consen- tire: haudquaquam diceret apostolus: Non sit tibi curæ. neq; Onesimū Philemonis seruum (qui ad sese confugerat) remitteret Pau- lus cum præcibus ad dominum. Abur dantissime autem probat q̄d dicimus: & assertum Iacobi reprobat: beati episcopi Nolanæ ciuitatis Paulini factum. qui cum liber foret & sanctitatis gloria conspi- cuus: sese tamen, ut refert sanctus Gregorius, etiam idolatræ tyran- no in seruum per mulierculam uiduam ut uenundaretur procura- uit & effecit nota est historia. Absit autem, ut minus proinde ple- ne Christi seruus sit factus. potius sane eiusmodi seruituti se subdens ac heroicæ perfectionis ac sanctitatis culmen euectus est. Illud em̄ eius factum, quo sese de libero in temporariam redegit seruitutem: miris esserunt laudum præconijs Augustinus & ipse Gregorius.

De eo sane loquens Augustinus ait. Vnde Paulinus noster (eius enim discipulus fuerat: & idcirco suum dicit) Nolenis Episcopus ex opulentissimo diuite uoluntate pauperrimus & copiosissime san- ctus. & cætera. Et certe haud absimile iudicant negotium beati

¶ 20. 102
L
1. Cor. 7.

Ad Philem.
cap. unico.

Lib. 3. diaq
ca. 1.

Lib. 1. de cito,
cap. 10

Mauritij paucis annis ante Paulini tempora ecclesie Andegauensis episcopi: qui norunt illud. abijt siquidem (ut illius ecclesie ueteres habent annales) antistes sanctus nacta occasione propter prematuum paruuli obitum, quem post septennium reuersus a mortuis suscitauit. Renatum appellans illum: & semet in mancipium principi cuidam dedit. Disponete autem diuina prouidentia: ceu & de Paulino fieri uoluit) suae fuit ecclesie cum maximo glorie formore restitutus. & a mortuis reuocatum (quem ut dicimus Renatum ideo non minauit) literis & moribus excolendum preceptoribus pijs tradidit: & tandem sibi in episcopali sede optimi patris & magistri fidellem & sanctum habuit filium aut discipulum successorem. Falsum igitur est quod scripsit Iacobus, nullum posse Christi plenum esse seruum, qui & hominis fuerit seruus.

Pro. 103.

¶ Qui temporibus apostolorum uocabantur ad Christum: pauperes erant & omnium rerum inopes.

Consuta.

M

¶ Hoc Iacobi dictum & euangelio & apostolicis est literis contrarium. quod uel (ut paucis agamus) ex eo liquet quod mox de Philemone diuite citauimus. Non enim fuit unquam de legis Christi necessitate aut congruitate. ut conuersi suos relinquerent facultates. Vnde neque hoc mandauit ipse Christus sequentibus se adhuc in terris agentem Magdalenae, Marthae, Lazaro, Ioseph, & Nicodemo corporis eius sepulchris, alijsq; plurimis. Porro omnia de facto relinquere consilium Christi solum fuit, dicentis ad adolescentem, qui se omnia ad salutem necessaria seruasse testatur, & ob hoc in uia salutis (si uerum dicebat) erat. Si uis perfectus esse: uade & uende omnia quae habes, & da pauperibus. Quod quidem consilium, fateor, omni sunt amplectari deuotione, sancti apostoli & discipuli Christi, ac fratrum magna apud Hierosolymam turba. Hinc & Petrus pro se & eiusdem uoti consortibus: Ecce (inquit domino christo) reliquimus omnia & secuti sumus te. quid ergo erit nobis? &c. Quae autem, ut dixi, istud necessitatis non foret, euidenter inde colligitur, quod ipse Paulus Timotheo scribens ait. Diuitibus huius saeculi praecipe non sublimis sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in deo uiuo. Diuites enim per hoc esse conuersos licet nonnullos: quia non conuersi praecipendi potestatem non habebat Timotheus. Ite si omnes per apostolos ad Christum adducti, pauperes ac omni rebus ino-

Mat. 19.

Ibidem

1. Tim. 6

pes fuissent uide in Achaia, Macedonia, & Corintho pecuniarum collectas fecisset Apostolus: quibus ipsam sanctam in Iudaea paupertatem professis subueniretur? De quibus Romanis scribit iniquus: Nunc igitur proficiscor in Hierusalem, ministrare sanctis. Probauerunt enim Macedonia & Achaia collatione aliquam facere in pauperes sanctos, qui sunt in hierusalem. Corinthijs uero: Iam inquit de ministerio quod sit in sanctos, ex abundanti est mihi scribere uobis: Scio enim promptum animum uestrum. & c. Alijs quoque locis non semel talia quaedam scribit Apostolus. Non erant ergo qui ad Christum temporibus Apostolorum uocabantur: rerum omnium inopes, quod hic praeter iudicium asserit Iacobus. Neque cum excusat quod secutus adiunxit dicens: Quae si bona habebant: infideles etiam cognito quod Christiani essent, diripiabant. Porro & primum asserit & simpliciter contra scripturae auctoritatem positum est. & hoc secundum, absolute falsum. non enim pro quo cuncti tpe aut loco deus tyrannos permisit a diabolo prouocari, ut Christianorum bona surriperent: uerum ubi & quando eius prouidentia ecclesiae suae conducibile iudicauit.

Rom. 15

2. Cor. 9

¶ Praeceptum erat Apostoli, ut connubij pars fidelis infidelem non relinqueret: si illi fidelis placeret thorus.

Pro. 104

¶ Hoc Iacobi dogma recte profecto Pauli aduersatur intelligentiae. nempe data pro coniugibus. quando ambo fideles erant, instructione, qua praescripsit dicens. Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, praecipio: non ego, sed dominus, uxorem a uiro non diuicere, aut si diuicessit (supplendum fornicationis causa) manere inuictam: aut uiro suo reconciliari, & uir uxorem non dimittat. Addidit apostolus & dixit. Nam ceteris scilicet, coniugatis fidelibus qui thori consortes infideles adhuc habent: ego dico, hoc est, consulo. & quod adiecit, non dominus (ut conuincit Beatus Augustinus) perinde est atque diceret. Dominus quod dicturus sum non praecipit sed relinquit cuiusque arbitrio. Consulo ergo (ait Beatus Paulus) quod uere iudico saluti communi expedientius. quemadmodum & de uirginitate paulo post dicit. De uirginibus praecceptum domini non habeo: consilium autem do. & tandem subiungit, dicens. Puto autem quia & dei spiritum, consulendo scilicet, habeam. Dico itaque (ait Paulus) consulendo, quia dominus id non praecipit: si quis frater uxo-

Consutari.

N

Lib. 1. de sermone dicit a monte patre op. 5

rem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo; non dimittat illam. &c. Fuit dubio procul istud apostoli uerbū, meæ consilia, quod uel inde clare colligitur. quia ubi neutri parti liberè est altera relinquere; his usus est uerbis. Præcipio non ego sed dñs, uxore à uiro non discedere. Et quanq̄ nonnulli etiam ueterum doctoz; in horum Pauli explanatione yborum sudantes aliter atq; aliter fuerint locuti cum tamen fidelis post Augustinum ecclesie sollicitudo omnes extricauerit præsentis loci nodos: Iacobum certe magis hoc acculat, q̄ per tritas & certas ad sanam Pauli assequendam intelligentiam, ambulare spreuit semitas; malens ueteres sequi errores; q̄ quasi noua quædam sic agens nostris ingerere uideretur auribus.

¶ 105. **D**uplex est notio; hæc sensu qua sita humano; altera a deo. Prima humana; altera diuina. Illa carnalis, hæc spiritalis. Illa inflat; hæc humiliat, hæc dilectioni dei coniuncta; illa minime.

¶ 106. **C**ognitio diuina, spiritalis, & data de super est, cognoscere q̄ nihil est idolum.

¶ 107. **N**on in omnibus est hæc non humana, non carnalis, sed diuina, et uere spiritalis cognitio; quæ utinam mundum obtineret, aut aliqui mundum obtineat.

Consutati. **E**cce nouus est ecclesie missus in apostolū aut euangelistam Iacobus; qui rerum diuinarum cognitionem seu scientiam uere spiritalē, non carnalem aut humanam denunciaret. Utinam, ait, uere spiritalis cognitio mundum obtineret, aut obtineat aliquando. Cæca fuit ergo pro Iacobi uoto hucusque ecclesia; spiritalē scripturarum ac diuinam non habens intelligentiam. Quid quæso posset arrogantius exoptari? Iusta nimirum ac digna pro temeritate recipit homo iste qui (se & suis demptis discipulis) putauit totum aberrare mundum: cum pro ignorantia tamen (cui non toleranda superbia semetipsum credidit posse consulere) somnia, nugas, figmenta, hereses, & blasphemias (uti cui libet qui hæc legerit perito constabit) intulit orbi, tantum abest: ut ignorantia ueritatis luce succurreret. Vocem nihilominus hanc præceptoris Iacobi & quod per illum inuuit, pari in Christi sponsam contumelia discipuli complures pro ecclesiarum suggestibus populi rudis ceperant auribus ingerere, & magna instatia ingeminabant, dicentes: Euangelium fuit opitium; sed nunc excitatum est. Utinam, aiebant, ecclesia daret opera, ut uerū scriptura

ri assequi possent intelligentia. & rursum. Scriptura sacra antea minus rite fuit, & tractata, & intellecta: At hoc tpe cepit purius disse-ri, & uobis fidelius prædicari, declarariq; sanius. Pergabant ita præ- bibus euangelista recentēs in clamare; quo ad qui poterant catholici zelo commoti fidei, ceperunt post longā patientiā obistere. & iam eiusmodi pseudoapostoli non modo silent, uerū studiose positi nullatenus ualent cōprehendi. Miserandū certe quā miserimū, homines istos eo fuisse pductos dementiæ, ut sibi pfluaderent q̄ ex quo diuinas ceperunt litteras agitare Iacobus Faber. Desiderius Erasmus, & confimiles uarijs loquentes linguis: acciderit quod prætendunt. Quā uere aut id, q̄q̄ hūiliter ac pie modo (nisi stupidi fuerint) utcū- q̄ p̄sentire queunt. Verū ad rem nostrā reuertēs ab Iacobo in pri- mis poscimus, quæ nā cognitio est quā spiritalē appellat, diuinā, de super a deo datā, & partam hūano sensu, nulla utiq; omnino esse po- test qualē describit, nisi quam miraculose deus spiritu creato igno- ta reuelādo infundit, eodē nihil quo ad ipsam infusionē, coagētē spi- ritu, talis dūtaxat profecto a solo datur & producit deo: cuiusmo- di fuisse creditur in prophetis, omnibusq; sacrorū scriptoribus uolu- minum; de qua apostolorū ytex Petrus. Nō (inquit) uoluntate hūana allata est aliquando prophetia; sed spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti dei homines. Fide itaq; certū est q̄ hi oēs infusam a deo diuinorū habuerunt cognitionē; & qui ut tales in scripturis desig- nantur, quāq; literarū monumentis cōmiserint nihil. De nonnullis in- sup id ipsum pie creditur, quos fideles tradunt historie, sanctoz; pi- tiā assecutos fuisse eloquiorū: cum eorum insciji prorsus forent. Hi omnes uere diuinā ac spiritalē, & a deo desup datā; nō autem hūano quæ sitam studio scientiā habuerunt. Quod uero Iacobus huius- modi a dño infusam diuinorū habuerit scientiam; aut q̄s alius hoc æ- uo scribentium (quauis ut credatur id de se omnibus contendit mo- dis Faber ipse) nemo si non uelit falli credat: quo ad illud certis probauerit documentis. Omnis siq; dem cognitio aut infusa est, aut stu- dio uel usu parta acquisita. Neq; existimandū, eandē scientiā dici non posse acquisitā humanitatis, & spiritalē aut diuinā, quæ etenim de diuinis est ab obiecto diuina nocatur, etiā si ea theologus abatur, & ita de secularibus ut notum est censendū uenit. A rebus quippe quarum sunt, propria sortiuntur nomina; quas qui habet, a deo ha-

Q**uod** nemo tamen ob id quod dei beneficio diuinarum secularium rerum scientiam acquisiuit, dici debet diuinitus edoctus. In quo mirum de iustus est scribendo Iacobus, quia se ratus est quare diuinitus fuisse affectus uniuerso tradere mundo. Iudico itaque illum plane seductum & innumeros suis seduxisse scriptis; meritoque in eum me moueri & agere. At nunquid ego iuste possim cogitare, quod eiusdem errores utcumque refellendo scripturis & rationibus, scientiam a deo infusam fuerim coequitatus? Absit a christiano peccatore Luciferiana haec suggestio omnis certe quam de diuinis habet Iacobus literis, aut ego; infusa minime dici debet, uerum ex dei gratia cum humano parte studio. Neque de diuinorum notitia modo, sed & de quauis alia ueritatis cognitione sancto Iacobo apostolo dicere: Omne datum optimum & omne donum perfectum desursum est descende de patre lumine. De quo quidem alibi dicitur: quia deus scientiam dominus est. Quod autem dicit Iacobus: Omnem cognitionem humano quaesitam sensu, hoc est studio: carnale esse, ac habentem inflare, & dei dilectioni minime coniunctam; eam uero quam uocat diuinam: humiliter, & ipsi dei dilectioni coniunctam esse: quo ad utrumque in fide & moribus erroneum est. De priori constat, alioquin quid uoluntas secularis (quas liberales uocamus) notiones habuit Iacobus: inflatus fuit. non enim dicere potest quod diuinae sint, aut quod deus ille as ei desuper infuderit, quas tantis cum aeternis, uigilijs, ac instantijs coparauit & utinam pro eius gloria eas solu coluisset docedo. nulla certe prorsus rerum scientia in uapte natura inflatur, sed mente exornata ac illustrata: & quod ait apostolus pleni cap. octauo: Scientia inflatur, charitas uero aedificat: suam secum fert intelligentiam: quam innumeris explicat sancti locis, sed uni cum pro amata breuitate fiat erit hoc Augustini uerbum. Sic dictum est inquit, Caro non prodest quicquam, quomodo dictum est Scientiam inflatur. Iam ergo debemus odisse scientiam, absit. & quid est Scientia inflatur? Sola sine charitate. Ideo adiunxit Paulus: Charitas uere aedificat. Adde ergo scientiam charitati: & utilis erit scientia non per se, sed per charitatem. & hoc est quod iam centies diximus cum Paulo. Si habueris omnem fidem, scientiam, sapientiam, & reliqua: charitatem autem non habeam: mihi non profunt illa, sed obsunt. Instant enim, non ex se tamen sed ex habituum culpa, qui talibus dei abutuntur beneficijs. Et postea, clare etiam falsitas monstratur alterius asserti, quo tradit Iacobus spirituali quam dicit scientiam humiliter, & esse coniunctam dilectioni.

Iacobia

1. Reg. 3

1. Corinth. 8.

Trac. 8. sup
103. pre
cap. 9.

ni dei. Nulli siquidem competit uirtuti se habentem propria motione humiliare; praeterquam fortitudinis cardinalis superbiae illi speciei, quae humilitas iuste nuncupatur, & cunctarum custos dicitur esse uirtutum. Atqui scientia quae cumque siue infusa siue humano quaesita labore, habentem modo iam explicato inflatur, quin & facilius contingere hoc potest propter infusas quam acquisitas, si desit charitatis custos humilitas. Quod per fidem in Lucifero, & ei adherentibus alijs peruersis angelis, certo cognoscimus contigisse: qui gratias a creatore deo cum natura tum gratuito sibi collatas intuentes, suae occasione superbiae ac aeternae perditionis inde acceperunt. Idem & de pseudo prophetis hoc notum est ac apostolis, qui diuinas sortiti reuelationes, quae ueraciter scientiae spirituales erant, non carnales, aut humano quaesitae sensibus abusi non nisi superborum praemia reportauerunt, quod de Balaam constat in Numerum libro, & de illo sene in Bethel qui etiam uero illulit prophetae, quem deus miserat ad Hieroboam sacrilegum Regem. De qua quidem historia ita legitur. Cumque sederent ad me sam, pseudo scilicet & uerus propheta: factus est sermo domini ad me malum prophetae qui reduxerat uerum: & exclamauit ad uirum dei qui uenerat de Iuda, dicens. haec dicit dominus. Quia non obediens fuisti, &c. non inferetur cadaver tuum in sepulcrum patrum tuorum. En quae idolatrae uiri isti Balaam, & is de Bethel super futuris praedixerunt hoc non nisi domino illis reuelate actum est. Diuina fuit igitur & omnino spiritualis scientia data de sursum: non parta sensu humano, nimirum Balaam haud effari istud de se potuit. Orietur stella ex Iacob, & conuerget uirga de Israel, & percutiet duces Moab, aliaque plurima quae praenunciauit. & hic de Bethel uiri dei futuram minime praedecere potuit humano sensu mortem, & uidere quae post multa seculi facturus eras rex sanctus Iosias in Bethel. Hoc tamem & simili ipsa illi & diuinae cognitioni nequaquam iuncta erat haec uirtuti aut dilectio dei. Solum etenim (ut dictum est) omnium dei gratiarum charitati aduersatur crimen: & forsitan (si perfecta fuerit) humilitati. Unde liquet quod insipienter de his censuerit Iacobus: & spernit in eo quod adiecit, dicens: Cognitionis diuinae spiritualis & data desuper est: cognoscere quod nihil est idolatri id est quod nihil aestimari debet, quod nullius est diuinitatis & potestatis & quod unus solus est deus. Haec ille. Quare quod non potius rideat, cum ea ueluti paradoxa scripsit, quod discutiat? Agedum fidei consilium & omnium

Num. 22,
3. Reg. 17

T

Num. 14

Heb. 4.

primū principium est, credere quia deus est: apōstolo Hebrais dicitur: Credere enim oportet accedentē ad deū: quia est. Hoc autē primo p fidem cognito principio, & uocis huius, deus significantiæ accepta ratione euidenti connexionē colligit quisquis est iudicio prudentiē potitus, quia unica est deitas seu diuinitas. Vnde rursūm omnibus patet uel idiotis, quia idolum deus non est, quin & naturali subest omnino experientia, scire, Idolum lignū esse aut lapidem. & pro magno Iacobus nos docens: Cognitio (inquit) diuina spiritalis & data desuper, est cognoscere, quod idolū nullius est diuinitatis aut potestatis. Fateor quia id ipsam credere, diuina seu fidei notitia est desuper data & spiritalis, non infusa tamē, sed acquisita. At cū ea nullus careat demonū uel damnatorū: tōis siquidē illis oibus nobiscū ē, quia credunt dæmōnes (ait Iacobus, sanctus dei apōstolus) & cōtremiscunt: appendat Faber, quā infideliter hoc in loco scripserit.

Iac. 2.

Iac. 2. 10. 8.

¶ Dicimus apud Paulū qui gratiæ dei tribuit omnia, ferme profanum esse loquī de merito operum, maxime erga deū, nā proprie meritum nō gratiam querere uidetur: sed debitum.

Iac. 2. 10. 9.

¶ Meritum tribuere operibus: prope modum cum eis est sentire, qui credunt nos ex operibus iustificari posse. De quo errore dānantur Iudæi plurimum.

Iac. 2. 11. 0.

Iac. 2. 11. 1.

¶ Qui meritū defendit: hominē respicit, qui gratiā: respicit deū. De gratia more Pauli disputare: theologici est. De merito autē optimū humanū est, & secundum beatum Augū. superbum.

Iac. 2. 11. 2.

¶ Nō moueat nos, quod aliqui sanctorū meriti nomē usurpant. Id p sepe improprie faciūt. Est enim hominum erga homines meritum proprie dici potest: non sic erga deum.

Confuta.

V.

¶ Cū id quod in propositionibus istis quinq; potissimū præceditur scilicet hōis opibus quātūlibet cōsistat iustus minime deberi a deo p miū, quod nulla sunt erga deum proprie merita: in superioribus crebro per diuina eloquia, per sanctorū assertiones & rationes non in ualidas, falsū & hereticū esse perspicue monstratum est: facta iam opus non est iterum facere. Sat erit igitur carptim nōnulla imp sentiarum attingere: nō ita prius ad uerbū expressa. Primo cū Iacobo tota consistemur deuotione, apōstolum Paulū omnia bona & ualidissima cuiuscunq; creaturæ opera, sanctæ dei gratiæ tribuere, nec solum hoc docuit beatus Paulus: uerū & omnis hoc proclamat

scriptura, ac agnoscit pia quæq; mens: quia Christo dedit: quod dixit: Sine me nihil potestis facere. Et humiliter confitetur, quia nō sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis, quasi a nobis: sed sufficientia nra ex deo est. Cui in oim persona fidelium Esaias propheta dixit: Omnia opera nostra operatus es in nobis. cui & cōsonat apōstoli ad Philippenfes ybū, q ait. Deus est em̄ qui operatur in uobis & uelle & perficere pro bona uoluntate sua: Salus enim iustorū a dño. Non igitur offendit Iacobus dicens apōstoli omnia dei gratiæ tribuere. Si tñ sancti Christi apōstolus solā dei gratiam bonorū operū præcedisset causam esse, & nequaquā hominē per libere uolūtatis arbitriū (unde rō surgit meritū) neutiq; profecto Corinthiis (ipsa dei commēdata gratia. his uerbis. Gratia dei sum id quod sum.) dixisset. & gratia eius in me uacua non fuit: sed abundantius illis omnibus laboraui. non ego autē sed gratia dei mecū. Quid sit quæso appendas: gratia eius in me uacua nō fuit: nisi, omnino esse potuit inanis, & nullius quo ad me fructus: si ea recte uti (quod libere erat.) nollem: Quod proditori iudæi ceterisq; uniuersis dei gratiæ ingratū obuenit, subiungens autē. sed abundantius illis omnibus, id est, apōstolis singulis laboraui. manifeste abste docet, quia non dei gratiæ tñ iustitiæ ascribit opera: sed & operātū homini. Neq; igitur ab homine absq; dei gratiā, fuit sancta opera: neq; ab ipsa gratia citra hominē. qd ipse monstrauit apōstol. dum adiecit. Non autē ego, id est, quasi a me sine deo, sed gratia dei mecū. In hoc enim minimo literis, sed eruditione maximo Pauli uerbo: sed gratia dei mecū: una cū eo quod præmiserat: plus omnibus laboraui: nō ego, sed gratia dei mecū: luce meridiana luculentius decernit, qd est omnia hominis bona opera, Dei sint attribuenda græ: non tñ soli, uerū & homini operanti sunt utiq; omnia ascribēda. Porro & tota illa per hominē operatur deus, & tota nihilominus per Dei gratiā adiutus operatur homo. In quo plane Iacobus falsus Lutherū quoq; fefellit: cuius errorū unus iste est. Frustra garrunt sophistæ actum bonū esse totū a deo, sed non totaliter. De quo quidem theologorū Parisiensium ecetus iudicium ferens dixit ita. Hæc propositio sanctis doctoribus (qui. s. de bono actu ita sunt locuti) iniuria appellat. Ambrosio potissimū, Augustino & Bernardo, q̄s hic sophistas appellat. Ambrosius enim in libro de uocatione gentium ita uult, & Augusti. in libris de libero arb. Bernardus yō in eiusdē tituli libro.

Ioan. 15.
2. Cor. 3.Esaias. 26.
Cap. 2.Psalms. 5.
X

1. Cor. 15

Sequitur in theologorum censura. & quantum ad id quod praetendit, actum bonum esse totaliter a deo, & nullo modo a libero arbitrio, est haeretica. Et hoc quidem iustissime dictum est, quod palam sententiae apostoli quam proxime citauimus aduersatur, & alijs innumeris scripturae locis in superioribus saepius productis. Et quod deinceps asserit Iacobus, propheta nunc apud Paulum esse, loqui de merito operum, maxime ergo deum; hoc non theologicum est, sed humanum; etiam per antedicta omnino damnatum relinquatur quo ad rem. At mihi certe de Iacobo. Quid enim est meritum (nomine ad bonum & malum extenso) nisi rationalis creaturae operatio, cui uel ex conuentione, promissione, aut alias per iustitiae leges, praemium, merces, aut retributio debetur? haec sane merito notio est. Quod igitur de eo secundum hanc intentionem erga deum loquitur, propheta nunc non sanctum, humanum non diuinum; omnium dubio procul electorum, pro diuersitate meritum seu bonorum operum, ac differentijs, per scripturas sanctas uoluit deus diuinos eiusmodi ac spirituales reuelari contractus promissionum, conuentionum, & conditionum, quos primo per parabola tradidit dicens (Matthaeo referente) Simile est regnum caelorum homini praefamilias: qui exiit primo mane conducere oparios in uineam suam. conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno: misit eos in uineam suam dicens. Ite in uineam meam, & quod iustum fuerit dabo uobis. En aperte sonant uerba haec quae diximus. Quae itaque erit praefamilias, quae uocauit & promisit operari uolentibus, id est, mereri, praemium; gratia fuit & liberalissima dei bonitatis. Quae uero dicitur facta conuentionio fuisse, & quae uni pro quorundam multitudine obiectum est. nonne ex denario conuenisisti mecum: uoluntatis liberae designat obedientiam, & oblatam pro ipsius labore acceptationem mercedis. In eo denique: & quod iustum fuerit, dabo uobis. & uocatio oparios, & redde illis mercedem. meritum seu operibus proprijs, mittentis intentione fideliter & cum alacritate praestitum. debent praepositam mercedem praemiumque non dari gratis, sed ex ea iustitia quae confurgit a patribus seu conuentionum, aut non incautae promissionum natura oriturque, reddi ut debitum ei qui gratis oblatam libere subiuit conditionem, manifeste datur intelligi. Quae autem hoc in loco sub parabola significauit dominus alibi quocumque, nec id quidem semel, propria tradidit locutionem id uerbi causa consentaneam ad id quod in ueteri lege scriptum est: Erit merces operibus uestris, dixit: Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus, qui in caelis est, Et pro ijs qui non inuisibilium & futurorum promissionibus praemiorum alliciuntur ut iustitiae faciant opera, poenarum comminatione agens. Si quis, ait, in me non manserit, faciedo per obedientiam quae modo: mittetur foras sicut palmas, & arelce: & colligetur eum, & in igne mittetur: & ardet. Per Bat Iacobum in epistola canonica palam nunciari fecit, quia beatus est qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam uitae, quam repromisit deus diligentibus se. Ecce Christi apostolus Iacobus, deum operantibus praemium seu coronam aeternae uitae promississe testatur. Omnibus ergo modis illa debet eis, quae ad eiuudem promittentis mentem fuerint operati. Hic & apostolus Paulus: Repromissionem, inquit, accipient qui uocati sunt aeternae hereditatis. Quae uero aeterna ipsa hereditas, seu operantium merces: quae deus est (quemadmodum patriarchae Abrahamae declarauit dicens: Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis) hominis debetur meritis, per iam expressos paulo ante titulos: omnium femora ambiguitate beatus significat Paulus Hebraeis dicens: Beneficentiae & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur deus. Unde & per Sapientem dei spiritus dixit: Iusti autem in perpetuum uiuent, & apud dominum est merces eorum. Per alium item ut omnium uice ab ipso domino peteretur: id effecit spiritus his uerbis: Da mercedem sustentibus te, ut prophetae tui fideles inueniantur. Mystica fateor haec postrema sunt: quia a domino fieri poscitur uotum, quasi ad preces, & seruum suorum instantias facturus esset non nisi de nouo, quod ante porrectam supplicationis precem futurum non prauidisset. Quae nequaquam ita sapuit aliqui quibuspiam fidelis, pie recognoscens quia quem admodum fines statuit deus, qui praeteriri non poterunt: ita & media quibus ad eos sit perueniendum prouidit. Ceterum spiritus sanctus per hominem postulari uerbis istis faciens: da mercedem, &c. ut prophetae tui fideles inueniantur: quid aliud indicare putari potest homini, nisi ut certissime teneat, quia quod paciscens ex bonitate sua offerendo illi & promittendo, facta conuentione quam per sanctos describi uoluit prophetae concludit: indubie futurum esse. De meritis ergo hominum & a domino pro eis ex oblati promissis, & acceptis per oparios praemij loquentium, theologum, iustum, & sanctum est. Oppositum igitur quod asseruit Iacobus Faber, seu aduersum scripturas, & haec ob rem haereticum omnino reiiciendum est. Neque sicut deliras putat, de merito, instar Iu-

cabit eum pater meus, qui in caelis est, Et pro ijs qui non inuisibilium & futurorum promissionibus praemiorum alliciuntur ut iustitiae faciant opera, poenarum comminatione agens. Si quis, ait, in me non manserit, faciedo per obedientiam quae modo: mittetur foras sicut palmas, & arelce: & colligetur eum, & in igne mittetur: & ardet. Per Bat Iacobum in epistola canonica palam nunciari fecit, quia beatus est qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam uitae, quam repromisit deus diligentibus se. Ecce Christi apostolus Iacobus, deum operantibus praemium seu coronam aeternae uitae promississe testatur. Omnibus ergo modis illa debet eis, quae ad eiuudem promittentis mentem fuerint operati. Hic & apostolus Paulus: Repromissionem, inquit, accipient qui uocati sunt aeternae hereditatis. Quae uero aeterna ipsa hereditas, seu operantium merces: quae deus est (quemadmodum patriarchae Abrahamae declarauit dicens: Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis) hominis debetur meritis, per iam expressos paulo ante titulos: omnium femora ambiguitate beatus significat Paulus Hebraeis dicens: Beneficentiae & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur deus. Unde & per Sapientem dei spiritus dixit: Iusti autem in perpetuum uiuent, & apud dominum est merces eorum. Per alium item ut omnium uice ab ipso domino peteretur: id effecit spiritus his uerbis: Da mercedem sustentibus te, ut prophetae tui fideles inueniantur. Mystica fateor haec postrema sunt: quia a domino fieri poscitur uotum, quasi ad preces, & seruum suorum instantias facturus esset non nisi de nouo, quod ante porrectam supplicationis precem futurum non prauidisset. Quae nequaquam ita sapuit aliqui quibuspiam fidelis, pie recognoscens quia quem admodum fines statuit deus, qui praeteriri non poterunt: ita & media quibus ad eos sit perueniendum prouidit. Ceterum spiritus sanctus per hominem postulari uerbis istis faciens: da mercedem, &c. ut prophetae tui fideles inueniantur: quid aliud indicare putari potest homini, nisi ut certissime teneat, quia quod paciscens ex bonitate sua offerendo illi & promittendo, facta conuentione quam per sanctos describi uoluit prophetae concludit: indubie futurum esse. De meritis ergo hominum & a domino pro eis ex oblati promissis, & acceptis per oparios praemij loquentium, theologum, iustum, & sanctum est. Oppositum igitur quod asseruit Iacobus Faber, seu aduersum scripturas, & haec ob rem haereticum omnino reiiciendum est. Neque sicut deliras putat, de merito, instar Iu-

Matth 20

Z

2 Paral. 15.
10. 11. 12.

10. 15.

Iaco. 1.

Heb. 9.

Gen. 15.

Heb. 15.
Sapient. 5.

Elcc. 36

Iob. 14

B

E ii

daorum illorum, qui iustitiam Dei ignorantes, & suam quaerentes statuere, iustitiae Dei non erant subiecti, quod & quidem non immerito, superbum Augustinus censuit, loquuntur catholici: cum quibus sentimus & nos. Verum de meritorum iuribus differunt pro scripturarum pietate, quas scribi per sanctos Iudaeos, Moysen, Samuelem, psalmographum David, Salomonem, aliosque prophetas Deus uoluit & effecit, qui & dei gratiam in omnibus necessariam cognouerunt, humiliter gratias pro illa semper agentes, prudenter nihil officii dei ipsius promissiones, conuocationes, cum praescriptis pactorum modis intelligentes, arbitrii libertate, a quo per gratiam adiuto: meriti uis & ratio deriuatur, secundum leges dei sapienter perpendunt. a quibus per humanae salutis inimici fallacias, metis ocularum auertens seductus Faber, alios, heu innumerabiles, perniciosissimi me decepit. Et quo fixius sese & alios in errorum profundo retineat, neque cuiquam contradicenti, si forsitan opponeretur: sacros aliter de meritis scripsisse doctores ecclesiae, fidem adhiberet: nos, inquit, nihil mouere debet, quod aliqui sanctorum meriti nomen usurpant: quod id praesepit improprie faciunt, &c. Rectam paulo ante meriti rationem scriptimus. cui opinor haud poterit quis quolibet scriptorum etiam grammaticorum dissentientem producere: cum etiam peritissimorum in literaria arte unus (quae certe cum ita meritum definiui, nondum legeram, aut aliorum quempiam de recenti de notione meriti tradidit: dicens nobiscum meritum, & in bono dicit, opusque esse laudabile, & in malo, & est culpa inquit. Quod ut comprobet post secularium citata uerba scriptorum, etiam auctoritatem profert Augustini: & ita ad uerbum loquitur. Vnde & Augustinus lib. de gratia & libero arbit. bonum meritum & malum meritum appellat. Ita utique inquit, tam merita sua bona commemorat: ut post pauca merita consequatur coronam, qui post mala merita consecutus est gratiam. Loquitur autem illic Augustinus de B. Paulo: id quo etiam ad rem praeseriferat. Redeamus ad apostolum Paulum: quae certe inuenimus sine ullis meritis bonis, imo cum multis meritis malis, dei gratiam consecutum: reddetis uona promalis, uideamus quid dicat sua iam propinquate passione, scribens ad Timoth. Ego enim iam inmolior, inquit, & tempus meae resolutionis instat. Bonum ceram certani, cursum consummavi, fidem seruavi. Propter haec autem apostolus scribit Augustinus, quod praesmissum est. Ita utique, &c. Velle

C
Ambrosius
Bergomasus
est

Parte op. 8.
cap. 6.

1. Tim. 4
D

nobis modo diceret Iacobus, cuius magisterio didicit, quia etiam hominum erga homines meritum proprie dici potest: non sic erga deum, hoc minime apud philosophos copit: non apud theologos. Cum haereticis igitur ipsum non sapuisse profecto, sed desipuisse concluderet. Quod uel exemplo pfacili accipito. Pone artifices duos aequos puros: sed alterum tamē ita puerse christianum: ut opas omnes suae sinistris & criminosis conficiat intentionibus: alterum uero, qui omnia in deum quae pie colit (ut debet) referat, in sudore uultus sui pane cum iustitia uelut. Verget autem conuentione cum uiro diuite quopiam facta, artis suae opus consimilis omnino secundum eam bonitatis, educant ambo: quia eundem sibi artis finem praestituunt & exhibent, artificialem scilicet pro conuentionis initae circumstantiis, secundum artis eiusdem traditiones, pro merito exterius producti operis praemium omnino consimile & rationis eiusdem, iustitiae regalis promerentur. Caeterum quia hunc & illi creator dominus obligauit, ut quaecumque agerent, in omnium artium & bonorum datoris dei gloria referrent. Quod non ab arte pendet mechanica, sed uoluntatis arbitrio: proposita iustis obtemperantibus pro obcedit, mercede perpetua inobedientibus uero nunquam finibili miseriam pena: Quis ambigat proprie & rationis eiusdem praemium uoluntatis intentioni utriusque debere: huic scilicet qui deo imperati obsecutus est, pro bona uoluntate promissam gloriae coronam: illi uero iustis diuinis superbe resistenti: identidem praericatoribus multam propositam: Nulla sane potest meritorum diuersitas in his quo ad rationem coperi, quin ita proprie qui opus quod iubet deus, etiam eo quo iubet modo facit, promissum mereatur praemium: quae admodum peccatam meretur comminata, qui uel omittit quod iustum est, aut contra praehibitum committit. Quoniam autem Iacobus suo arbitrio scribit sanctos meriti nomine improprie uti: pro rei huius conclusionem nobis posco dicat, quia significationis ratione accipit quod in sacratissimo missae ca none deo sacrificans legit: Communicans & memoriam uenerates in primis gloriose semp uirginis Mariae genitricis dei & domini nostri Iesu christi. Sed & beatorum apostolorum, ac martyrum tuorum. Et enumeratis duodecim apostolis primo, ac deinceps martyribus similiter duodecim, dicit in genere: Et omni sanctorum tuorum, quorum meritis peccibusque cecedat ut in omnibus protectionis tuae muniamur auxilio. Et rursus, quod in omnem diem sanctis, calcedis Nouebris, pro supplicatione solenni deo

dicit: Omnipotens æternæ deus, q nos oim scōrꝝ tuorꝝ merita sub una tribuisti celebritate uenerari: quæsumus ut desideratã tuã propitiationis abundantiã, multiplicatis intercessoribus largiaris. Hæc si quidẽ dux orãdi dñm formæ, ut eius generis alia omittã (p̃ plurima) uniuersalis ecclesiæ non modo usit, sed & decretis firmissimis sunt cõprobata: ab oibus etiã sanctis doctõribꝝ, fidelibusq; uniuersis, omni ueneratione, & receptæ, & cõmendatę. Quid ergo Iacobus ad eas dicitur esse: omni fiducia, christi sponã ecclesiã per eas merita scõrõrum deo proponit: eorꝝ intuitu petit suas exaudiri preces. Num adhuc in singularitate persans, & totius ecclesiæ ritui dissentiens, respondebit etiã in ipsis supplicandi publicis formis ecclesiã meriti nomine improprie uti? Ipse uero propriã ac singularẽ terminis secutus rationẽ: nullum erga deum inuenire potest meritum. Videat quæso & modos excogitet, quibus apud deũ rectũ iudicẽ, absq; meritis sperare possit coronã gloriæ, q tam crebro p̃ scriptores suos qualĩ p̃sonis uoce proclamari fecit: q̃ uniuicq; (sicut apostolꝝ expressit) redderet prout gessisset in corpore. siue bonũ, siue malũ. Præsumit oim ille falso scripturarũ, quẽ sinxit, delusus sensu: si coronã cuiq; putat deberi: aut dandã, præterq; ei q legitime certauerit: si æternæ uitæ præmiũ existimat præterq; meritis reddi. Sese profecto respiciunt: q̃ quid se inuenisse Iacobus opinetur quodã naturali cõsequio meritũ & p̃miũ, & hoc quidẽ cõgruentissime. Neq; hoc dei piudicat gratiã: uti decies monstratũ est. Illã nanq; humiliter attendens ecclesiã, in alia eiusdẽ sacri canonis supplicatoria prece collatori eius deo dicit. Nobis quoq; p̃ scõrõibus famulis tuis &c. & expressis scõrõrum & scõrãũ multis nõibus: generaliterq; adiecto, & oibus sanctis tuis: secuta rogat dicens. Intra quorũ nos consortiũ non æstimator meriti, sed uenitæ quæsumus largitor admittis. Existimo autẽ ecclesiã ita uoluisse loqui: partim quia licet fidelitũ nemo coronã gloriæ sperare debeat sese habiturũ nisi p̃ merita & dei gratiã: uniuicq; tamẽ æ hũilis, minime deo loquens propria simpliciter merita proponit, in eis p̃ se fidẽs: sed misericordiã incessanter implorat. Neq; putandã est ipsam ecclesiã dicendo, nõ æstimator meriti, propria locutione uti: hoc est q; credat deũ felicitatẽ, quã ipsa petit, cõferendo, merita haud quaquã alpicere: cã in fide quidẽ notissimũ sit, ipsũ uerũ iudicẽ dñm pro meritõrũ diuersitate uniuicq; quod iustũ est retribuere. Potro euidẽter

2. Corin. 5

clamat sp̃s sanctus p̃ Sapientẽ dicens: Misericordia faciet uniuicq; locum secundum meritum opm suorꝝ, & per apostolum (uti uulturn est superius): Vniuscuiq; propriã mercedẽ accipiet secundũ suũ laborem. Nõ enim oibus redditur æqualiter: quia nõ æqualiter ualeat omnes: sed pro iustitiã distributiã rationibus, cũ oibus & singulis deus iustus iudex agit, quod p̃clare Paulus edocuit, dicens Corint. Alia quidẽ corporũ celestiuũ gloria, alia aut terrestrium: alia claritas solis, alia claritas lune, & alia stellarũ. Stella em̃ a stella differt in claritate: sic & resurrectio mortorꝝ, hæc apostolus: cui alia consentiunt in scripturis non pauca. Eiusmodi aut præmorũ secundum differentias meritorum uniuicq; collatio fieri nequit: nisi p̃p̃sis exactissime operum seu laborum ualoribus. Dicens igitur ecclesiã hac in parte deo, non æstimator meriti, aut aliud quod idẽ sonare uideatur: quale illud est. Placare dñe quæsumus humilitatis nostræ precibꝝ: & hostijs, & ubi nulla suppetũt suffragia meritorum, tuis nobis succurre præsidijs: gratiam eius cõmendat: tanq; ei diceret. Non ita merita nostra clementissime domine æstimas & ponderas: ut duntaxit nobis quatenus a nostro uoluntatis illa predeat in arbitrio mercedẽ re pendas: nimirũ hoc intuitu, non sunt condignæ passionis huius t̃pis ad futurã gloriã quæ reuelabitur in nobis: uerum quoq; ut a tua mouente, adiuuante, & cooperãte fiunt gratiã: tua in nobis dona coronã etiã ultra cõdignũ mercedẽ reponis: q̃ mensurã bonã das, & cõferat, & coagitat, & sup̃fluentẽ. Sic itaq; nõ æstimat deus merita: quoniã supra eorꝝ ualores ex eius immẽsa largitate pro ipsis retribuit. Simpliciter tamẽ qui omnia faciunt numero pondere & mēsurã, iustissime æstimat singula oim hoim & angelorꝝ opa, & illis secundũ iustitiã decreta cor̃spõdet: q̃ misericordiã & ueritas in omnibus opibus eius inseparabiliter obuiant sibi: & iustitiã & iudicium correctio sedis eius sunt. Hoc est in singulorũ particulari, & uniuersorꝝ cõmuni iudicio, quod designatur p̃ sedẽ, nihil contra iustitiã leges fieri potest. Ad hunc autem scopum sunt cũ scõrõrũ, tũ scripturę plurima testimonia: quæ pro quæsitã breuitate prætereo.

Eccle 16. 1. Corin. 5.

1. Corin. 15

H

Rom. 8

Luce. 6

Sapient. 11

Psal. 34

120. 113. Cap. 12. Constat. 1

¶ Dona spiritus sancti solum ab ijs possunt haberi, qui in dominũ nostrum credunt.

¶ Assertũ istud in superioribus iam frequenter contrarium esse scripturis monstratũ est, & quidẽ clarissime. pro speciali tamen hic per

Iacobum dicti cōsutatione panca præstat ut adclamus. Donū certe prophetiæ spūs sc̄i p̄ legem populo suo (ministro Moysē) a dño datū, certū tenemus hōibus idolatris fuisse datū: sicuti de Balaā cōstat, & de falso ex Bethel propheta: item de Pharaone, cui futuroꝝ ubertatis & sterilitatis annoꝝ signa reuelauit deus: item & de supbo Caldeorum rege Nabugodonosor, cui diuinæ dispositiōis reuelatio facta est sup̄ regnoꝝ terre quorundā finibus & statū: ut & Balthasar etiā pessimo de alijs gbuldā. Porro q̄ deus pueris & nequā uiris ipsūm spūs sc̄i prophetiæ donū cōicauerit: inde manifestum redditur, q̄ hoc de reprobo rege Saule, eiusq̄ pueris ministris, in regum primo legitur libro. Ita enim illic habemus. Misit ergo Saul lectores ut raperent Dauid. q̄ cū uidisset cuncum prophetarū uaticinantū, & Samuelem stitem sup̄ eos: factū est etiā spūs dñi in illis, & propheta re ceperunt etiā ipsi. Quod cū nunciatum esset Sauli, misit & alios nuncios. prophetauerunt autē Killi. Et rursum misit Saul tertios nūcios: qui & ipsi prophetauerunt. Et iratus iracundia Saul abiit etiā ipse in Naiothi in Ramatha: & factus est etiā sup̄ eum spiritus domini. & post pauca, expoliauit etiā ipse se uestimentis suis, & prophetauit cum cæteris corā Samuele, & cecidit nudus tota die illa & nocte. Vnde & exiuit prouerbium. Nū & Saul inter prophetas? hæc ibi. Vñ plane cōstat, q̄ sub legis ueteris tpe spūs sc̄i prophetiæ donū, et si simpliciter singulis. ut cūq̄ in collatū est: nā reuelauit dei spiritus, aut futura, aut certissima futuroꝝ signa, etiā dei hostibꝝ neq̄simis. Fide autem cōstat, q̄ spiritus ipse sanctus, citra certissimas agere nihil potest rationes. Et nō solum idolatris, atq̄ sceleratissimis donum hōico collatum est uiris: uerum etiā ipsis pro uiribus ne hōc in eis fieret resistentibus, quod de Saule cōstat. Modo cōsimili sub eūa gelica lege istud factum esse nō est dubium. referentibus enim beatis euāgelistis, Marco & Luca, sanctus apostolus Ioānes dño dixit. Præceptor uidimus quendā in nomine tuo eijcientē dæmonia, & prohibuimus eum: q̄ nō segur nobiscū, & ait ad illos Iesus: Nolite prohibere. De Caypha in sup̄ Ioānes, Prophetauit (ing) cum: eēt pōtifex anni illius, de his autem similibꝝ christus p̄dixit, ut in Mathæo legitur. Multi dicent mihi in illa die. Domine dñe, nōne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus: & tunc confitebor illis, q̄a nunq̄

Regum 19

Marci 9,
Luc. 9
Ioannes 11.

Mathæi. 7.

noui uos, hoc est, quia infideles fuistis, in uirtutibus quas p̄ uos feci aut fieri permisi, non gloriam meam sed uestram & tēporalia lucra quærentes: uestras omnino intentiones reprobaui. recepistis autem mercedem uestram, quoniam quæ bona erant, perueris uotis egistis. Itcirco nunq̄ noui uos, dignos scilicet gloria: quæ fideliter creditibus & pie agētibꝝ debetur. Falsum igitur omnino est & scripturis aduersum, diceret spiritus sancti dona haberi non posse, nisi ab ijs qui in dñm nostrum credunt. Nam teste Ambrosio. omne uerum a quo cūq̄ dicatur, a spiritu sancto est. Proinde ut Christus suos doceret discipulos q̄ plurima spiritus sancti dona, tā fidelibꝝ q̄ infidelibus, & nequam hominibus dantur: gaudebāt enim q̄ dæmonia eis subsicerentur: dixit. Verūtamen in hoc nolite gaudere q̄ spiritus uobis subsiciuntur: gaudete autē quia nomina uestra scripta sunt in cælis. ubi uenerabilis Beda. Spiritus, inquit, ençere sicut & uirtutes alias facere: interdum non est eius meriti qui operatur: sed inuocatio nominis Christi hoc agit ad condemnationem eorum qui inuocant uel ad utilitatem eorum qui uident & audiunt. Hæc autem productus q̄ exordiens proponere profecutus sum: q̄ scribendo uisus est iste Iacobi error illum cōplecti, quo post Origenem multi delirantes putauerunt in sacerdote aut episcopo nō esse ecclesiasticas potestates, ordinis .s. & iurisdictionis (quæ uere dona spiritus sancti sunt) nisi sit de numero electoꝝ, & dum est in gratia seu charitate, quæ est (ut prius diximus) donū unicū in quo simpliciter dicitur homini dari spiritus sanctus, quod uelut hæreticum contra Vitrulcesum in sacro Constantiensi concilio iudicatum extitit.

¶ Corpus Christi, id est, assumpta humanitas, cælum implet & terram. est enim ubiq̄q̄ uerbum Dei: est qui in uerbum caro factum est. quare uerbum nulquam est sine carne.

¶ Quā nōnullis pro huius assertionis explicatiōe p̄ Iacobū designatis, ipse ait. Verū alias (si des aspirauerit) de hac materia amplius: Cui quidē spōioni utiq̄ nō desuit cōsultū existimaui huc uocare, q̄ post annos circiter decē p̄stando quā dederat fidē sup̄ Ioan. cap. xiiij. scripsit. Illic quidē ipso doctore ita legimus. Cū filius sit in p̄re, & in oibus sanctis q̄ sunt in cælo & in terra: etiā corporaliter sit: q̄ dñr sed absq̄ mō. nisi dicas diuino & incōprehensibili modo: q̄ nō tā modus q̄ nō modus dici debet. Et m̄q̄ si id fides nō diceret: cū uideat simul

L

Luca 19

Homili. sup̄
Math.

20. 114.
Cap. 11.

Consuta.

M

F

in Iudæa, Africa, & Europa, locis innumeris filii dei in corpore sacramentaliter esse. Quod autē de sacramentaliter modus est, quomō ergo si substrahat modū, nō uideat ubiq; filium dei corporaliter, sed sine modo ac supra omnem modum esse? Vbiq; sane Christus est: Christus incarnatus est. Incarnatus autē sine corpore non est. Et magna est fides, cognoscere Chrm corporaliter esse ubi sacramentaliter est, sed maior est, cognoscere eum absolute ubiq; corporaliter esse. Nam hoc est sine modo cognoscere: illud cum modo, fides autē quæ est absq; modo, maior est q; quæ modū habet. Sic ad uerbum Iacobus. Ecce quid per duo annos, Iustra Iacobus sup Christi corporis essendi modo secū adinuenit: nouū omnino sane dogma, non em̄ illum sanctus aliq; doctor, istud docuit, sed erroris spiritus: ut qd nullus unq; uerus sapuit theologus, dānabili singularitate agitatū mundo afferret. qd plane & hæreticū est & blasphemū: qdque ridēt & expuūt, uel theologice scholæ tyrāculi. Nimirū nō sine mysterio permisisse uidetur dñs: ut Iacobus modum hunc per non modum explicaret. Porro citra omnē modū, contra oim̄ fidelium, & p̄sertim theologorū, cōmunem fidē hæc somniauit, & orbi p̄sumpsit offerre, puerili sophismate lusus, quo sic argumentat. Vbiq; Chrus est (Hoc fide pura confitemur.) Christus incarnatus est: (& hoc cetera tenemus fide). At quod inde colligit, ubiq; ubiq; ergo Chrus est, ibi incarnatus est, hoc ut blasphemū reŕctimus. Repuertat Iacobus & logicos (qs̄ tam diu instruxit) uel senex audiat. Hi quidē a præceptoribus theologicæ non omnino exptibus imbuti, admissō, qd fidei est, eundē hominē in diuersis distantibus posse esse locis: si inŕas: Ergo sit uerbi causa, sedit aut dormit, uel nudus omnino est qui Parisijs uidetur, aut certo indumentorū genere uestitus conspicitur: ille qui idem numero supponitur in Iudæa esse & Hibernia uel alijs quantumlibet distantib; locis, ubiq; fuerit se debet sicut Parisijs, aut dormiet, uel nudus omnino erit, aut eodem omnino ḡie uestitus: hoc plane inŕas, & merito quidē nempe corpus hominis nulla sequunt̄ necessitate, quæ extrinseca sunt. Inualida est igitur omnino hæc Iacobi cōnexio: Vbiq; Christus est, & alibi in imo & innumeris locis humana (ut sic loquamur) carne uestitus, hoc est, incarnatus: ubiq; ergo est, sic incarnatus est. Et proinde formā hęc colligendi (quā solus Iacobus sibi formā reposuit) adolēcentes exi-

bilant dialectici, & quidē iure optimo. Si em̄ historijs fidei non nihil adhibendū est, B. Ambrosius simul tpe uictus est apud Turonos in sancti Martini adesse exequijs, & quasi in actu contemplationis: & ueluti dormiēs a stare uidebatur altari in Mediolanēsi ecclesia. Nō itaq; uno in loco eadē se habebat corpus dispositione, qua in alio Mediolani siquidē sopitus cernebat: in Gallijs ꝑo sollicitē q̄ funeris possebat necessitas & impigre exercens. Et siue istud recipiat (quod tñ nullā prorsus claudit impossibilitatē) siue non: si nūm̄ tñ stat qd dicitū est non oportere uidelicet posito per miraculū (quemadmodū in locis innumeris sacramentaliter est sc̄m̄ Christi corpus) homine in pluri bus locis: ut si ei Parisijs loquor sedēti certa hora, eadē etiā illum sedentem apud Sidonē uel Tyrum cōpellem. In quo absurdissime Iacobus (qui hortatur ut omnes hoc in negotio ab illusione sibi caueant) delusus est. Quod manifeste docet diuinæ p̄spicacissimus rerū censor August. libro de p̄nitia dei ad Dardanum. Monstrat nanq; illic, qd nullus cogitari potest locus ubi non sit deus, per scripturas: q̄les sunt. Cælum & terram ego impleo, & in Sapientia: Spiritus domini repleuit orbem terrarū. Item & quod deo David dicit. Quo iubo a spiritu tuo. & quo a facie tua fugiā: si ascendero in cælū tu illic es: & si descendero in infernū, ades, & c. & alię plurimæ sunt ad hoc. At de Christo secundū carnē prius eloquens, sic ait. Non est putandus Christus secundū qd homo est, ubiq; diffusus. Cauendū est em̄ ne ita diuinitatē astruamus hominis, ut ueritatē corporis auferam. Non autē consequens, ut quod in deo est, ita sit ubiq; ut deus. Nā & de nobis ueracissima scriptura dicit, qd in illo uiuimus, mouemur & sumus. Nect̄ sicut ille ubiq; sumus: sed aliter homo, id est, humanitas, in deo: qm̄ & aliter deus in homine, proprio quodā & singulari modo. En apertissime qd præmissimus tradit aquila doctor. Cui si nondū cædit (quod tñ necessariū fuerit: aut cū pertiuaciter hæreticis æternū perire) Iacobus: audiat q̄ absurda, q̄ blasphemata, q̄q; religioni christianæ inopinabilia sequuntur quod asseruit. sc̄ ex quo incarnatus est dei filius, quia ubiq; est, & nunq; ab ea separatur assumpta semel humanitas: ubiq; ille est, necessario & ipsa est hominis (quā sibi uniuert) natura. Ad hoc dubio procul consequens est, ut Gabrieli paranymp̄o cū primū assensit uirgo sancta, dicēs: Ecce ancilla dñi: fiat mihi secundū uerbū tuū. Corpulculum illud (quod pro

Q
Par. 10. 17. 6
cap. quinto
Hier. 23
Sapient. 1.
Psal. 138

Cap. 3.

Actu. 17

R

Luc. 1.

sententia doctorum, omnium qui in matrum uteris unquam fuerunt infantium, ut sic loquar, minimum fuit) repente erat extra uterum; neque solum in manibus matris, sed & in summis caelorum, in medio, in infimis; neque ibi modo, uerum & in inferno, in profundo maris, in ore Herodis, alijque quantlibet uilibet locis singulis orbis. Cur haec, si dicat mihi Iacobus, meum dicis conseq̄ qui dogma; quae nequaquam audire sustinent aures pie. ei respondemus: quoniam haec omnia & similia sine numero stultissime tua confessus es assertionem, Mox enim cum dixerat sacra uirgo: fiat mihi secundum uerbum tuum: Dei filius fuit incarnatus. Qui cum sit in cunctis per nos hic iam expressis locis, & alijs omnibus possibilibus; neque per te usquam peracta incarnatione esse uerbum potest, ubi non sit caro eius: paruulus ergo fetus ille statim conceptus, ubique fuit. Dicat ite Iacobus: in profundo inferni existens tunc infantulus, rogos ne inextinguibiles sentiebat; in medijs pelagi undis, quomodo non continuo fuit obrutus? Qui iam adultus: secundum hominem dico, siti propter itineris angebatur labore, petens a muliere Samaritana potum: qui & quantum ad flagella & spinas & clauos, caeteraque omnia quae mortali corpori lesione inferunt: stratribus, id est, nobis oibus assumulatus est: quo mox secunda carne conceptus, insensibilis fuit: rursum corpusculum ipsum, quod quidem deum in matris manibus manet uero de eius alimentum habet substantiam extra illam, hoc est, in caelo, in inferno, in mari, & ubique, ubi uisum fuit. Audiat Iacobus: Nusquam fuit (hoc illi astruo) assumpta humanitas, priusquam ex utero nasceretur in utero. neque dici debet assertiue in pluribus simul unquam fuisse locis, seculo sacramento, nisi hoc certis doceat testimonijs. quod non puto futurum. Alioquin natus Christus, & per beatam pannis inuolutus eius generatricem Iacobus dicat nunquam in caelo, altissimis, aut inferno, infimis receptaculis existens filius puul, infantilia omnia illa quae nobiscum subire digna est tolerabat: Non esset utique finis absurdae blasphemiae: quae Iacobi stultissima sequuntur assertionem: si quis per singula sequeretur eius incrementa uitae mortalis, quam in hoc gessit mundo, adolecens, predicando, patiendo. cum etiam ad hoc uia teneret positione Faber in caelo, in inferno, & ubique coequestrum in cruce pedentem fuisse, & alia innumera quae in nullius unquam fidelis uenerunt mentem. Sed neque in solo sepulchro per triduum erat corpus mortuum: sed ubique: & sic ab illo nunquam potuit aia separari. Item nec potuit Christus ad infernum descendere, nec ascendere

Ioan. 4.

Luca. 2.

T

in caelum, quae ei solum competebant ratione carnis assumptae, qui enim ubique est localiter minime potest moueri. Denique si uerum Iacobus somniauit: quomodo per consecrationis uerba nouiter incipit sub panis & uini speciebus Christi corpus esse quod nusquam deest? Sacramentaliter, inquit Iacobus, esse ipsum corpus alicubi: modo est, ubique pro si modum substrahat, fides scilicet, simpliciter absque modo est. Haec certe Iacobus noua phantasia, sacramenti profusus tollit uim & dignitatem nihil enim de nouo incipit praesentialiter esse: ubi nunquam desuit. Hoc tamen Iacobi dogma apud loca ubi longam traxit moram nonnulli etiam idiotarum (ut audio) pniciosissime sequentes, eo pueniunt demetiam ut dicerent. Ex quo (ut docet praecceptor Faber) ita Christus secundum corpus in digito meo est, sicut sub ea panis particula quam sacramentum dicunt sacerdotes: nulla amplior debetur tali reuerentia sacramento, quam cuiuslibet alteri creaturae. Quam pulchra igitur sit theologia Fabri & scholae eius, inde liquet neque id obscure. Illorum & nostri sua pietate deus misereatur regnumque hoc christianissimum clementer respiciat: excitetque eos quibus incumbit ut aduersus tam horreda haeresum monstra ita domini bella gerant: ut illis penitus oppressis fidei puritas libere sola uigeat. Amen.

¶ In Adae bifaria mori contingit. Vno modo tanquam obnoxios & debitorum mortis. quo modo Christus iustitia non iustificati, in Adae moriuntur. Alio modo non debitorum. sed ut imitatores iusti scilicet Christi.

¶ Nos si iusti sumus: in Adam morimur, quia dissolutio ex Adae est: & in Christo morimur, quia Christi mortem imitamur, hoc enim est in Christo mori.

¶ In commentarijs capituli quinti, epistola ad Roma. istud eiusdem cap. Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit: in quo & omnes peccauerunt, controuertens Iacobus cum alijs quae ad eam rem ibi scripsit apostolus, omnia illa effudit errorum proposita, quae illic in propositi uerbis quae collegimus: quarum prima in toto ordine uicissim quantum habet locum. In quibus ad uerbum fere habent quae & hic annotamus. Illa autem ut repereret, etiam apostolicae litterae sese putauit Iacobus ratione seu exigentia compelli, quae dicit: Christo resurrexit a mortuis, primitiue dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: & sicut in Adae omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabun-

120. 115.
Cap. 15.

120. 116.

Cōfuta.
X

1. Corin. 15

Roma, 5

tur. Quia itaq; quod Romanus dixit Paulus: Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum &c. & quod hic loquitur Corinthiis: Quonia quidem per hominem mors &c. eandem pene sententiam continent: nulli mirum uideri debet quod in hoc dictis consimilia hic refert Iacobus dogmata. Quae quonia ibidem quantum ualimus, erronea illa monstrare sumus enixi, nequaquam in eorum repetitione nobis est laborandum, quod illic facile uideri possunt. Appendamus ergo tantum quod hic adiecit Faber: scilicet quod in Christo mori, est christi mortem imitari. Et quauis istud, de noie quaestio uideri possit, uarijque excogitari possint modi quibus christianus capitis sui christi mortem queat imitari: quoniam tamen neque christi uicarius Petrus, neque eius frater Andreas, qui in cruce (sicut eorum magister & dominus fortiter agentes mortem gustauerunt: in oibus mortis circumstantijs christum ipsum imitati sunt, sed in plurimis in nobis est differenter: & hoc potissimum suo dicendi modo Iacobus pretendere uideatur, quod christi mortem imitari est non ex obligatione qualibet, hoc est neque ex primi hominis peccati debito, neque ex personalis: cum omnia quo ad culpam remissa supponantur peccata in ihs quae non ut mortis debitores, sed prout cogitauit Faber, christi imitatores moriantur peccatum euadit, quia (ut est in peccatis deductis locis) nullus haec explicandi ratione christi mortem imitatur. Ille siquidem omnino solus mortem non debuit: reliqui omnes, etiam eius sancta mater, moriendo naturae persoluerunt debitum: non illi superogando addiderunt. Quod pro constanti uniuersalis sancta dei tenet ecclesia, uoluisse apostolum his uerbis: Per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines pertransiit. Et istud meridiana luce clarius esse uidebis: si consideres nullo admissio in deum peccato per hominem, remansisse immortale: ipso autem peccato, inuincibili necessitate quoad omnes & singulas proles secundum communem naturam legem genitas sequeretur mors. Porro ut homini primo non pro se solo, iustitiae originalis beneficio ingenti deus contulerat donum: sed & (si iubenti uis par erat in omnibus seipsum preberet obsequente) pro tota sua posteritate. Itidem neque pro eo tantum, illi dictum est: Ex omni ligno paradisi comedite de ligno autem scientiae boni & mali ne comedas. In quacumque enim die comederis ex eo morte morieris. Mera sunt igitur deliramenta sanae diuinorum eloquiorum intelligentia dissoluta, quae sua prodens temeritate mundo tradidit Iacobus

Gen. 2.

A

Quod alio loco apostolus ipse Timotheum appellans: Fidelis inquit sermo, non est si comortui sumus (christo scilicet) & conuiuemus. & Roma. dicit: Cosepulti sumus cum illo, scilicet christo, per baptismum in morte. In apoc. autem loquitur ait: Beati mortui qui in domino moriuntur. Id sane est in christo mori: quod & in domino. Hoc autem quod aliud dici potest nisi cum uera christi fide (quae per dilectionem, nel in ipsa operatur) uita defungitur: id est in christo mori: tur oes qui in morte sunt a peccatorum culpis oibus per christi merita, & operam iustitiae mundati. Omne certe qui fide obest, mors peccata est: sicut dicitur in psalmo Dauid. Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Non est igitur in apostoli uerbis scrutandum aliud quod quod ipse pretendit, quod est. Qui christo comortui fuerint: hoc est, ut ille cum pietate, patientia, charitate, & opibus bonis: conuiuent hoc est, gloria tadem per resurrectionis una cum eo, & ut illius uidentia membra, donabunt. Quod alibi ita expressit idem apostolus, dicens. Si comortui sumus, & conuiuemus: si uisum habebimus, & coregnabimus. Nullus autem aliquis christi mortem potuit secum Iacobi traditione imitari, quia nullus quilibet pro pollens ueritate a mortis sicut christus debito fuit solutus. In quo plane caecum mentem se nobis Iacobus obtulit.

¶ Non omnes dormiemus: omnes autem immutabimur, quonia qui uiuunt rapiuntur, non morientur.

¶ Tuba primo electorum resurrectione claret: & deinde reproborum.

¶ Nobis credendum propositum non est, quod omnes moriemur.

¶ De statu resurrectionis futurae Corinthios instruens apostolus inter omnia sic ait. Ecce mysterium uobis dico: Omnes quidem resurgetur omnes: sed non oes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba (canet enim tuba) & mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur. Quorum quidem uerborum uniuersalis seu catholica ecclesiae usus & consensu comprobatur: facilis & pia est intelligentia. Porro eorum est seu excitationis ad audiendum Corinthiorum mentibus, per id quod permittit. Ecce mysterium uobis dico, hoc est, iubente deo quae uos latent sustinetur oim iudicio praedico uobis: arcanum recludens dicit apostolus. Omnes (scilicet etiam electi quam reprobi) resurgetur. Verbum hoc literis est breue: non tamen sensu. Omne enim resurrectione, omnium itidem temporalem supponit mortem. Et ne existimaret quod ipsam resurrectione fieri non posse, nisi diuturno tempore tractu: subiungit Paulus: Resurgetur qui dem in momento, in ictu oculi, quasi diceret: celeriter, & breuissimo

1. Timotheo
Cap. 6
Apoc. 4psalm. 115.
B

2. Timotheo

1. Petro. 117

1. Petro. 118.

1. Petro. 119.

2. Corin. 1.

C

1. Corin. 15.

D

quē tpe: & hoc tubæ ministerio. Et ne rursum eandē cum iustus p̄su-
merent iniqui feclicitatis forte se consecuturos: Nō oēs (inquit aposto-
lus) inmutabimur: scilicet de miserā statu in gloriosum, de labore
ad requiē trāsēuntes. Vez q̄ ex oibus nobis deo ingrati eiusq̄ man-
datis cōtumaciter fuerint inobedientes: de t̄p̄aria & utcumq̄ tolera-
bili, ad aeternā trāsibunt, & ob id horrēdā milerā. Mortui (inquit Pau-
lus) oēs resurgent incorrupti. hoc est: nulla p̄cēnā infligione repro-
bis ita corrumpi dabitur, ut esse defināt: sed in p̄petuis durabunt sup-
plicij, neq̄ in aeternum miserē statū eflugere poterunt. Sed nos (in-
quit apostolus) immutabimur. Vbi uigilāter attendendū, q̄ de oibus
E in genere loquens dicendo: Oēs q̄dem resurgemus: sed non oēs im-
mutabimur, non adiecit primā p̄sonā pronomē nos. segregās autē
oues ab hebis suo loquendi tenore: dicto, Mortui (oēs scilicet) resur-
gent incorrupti: solis uolens de electis loqui dicit: Et nos immuta-
bimur, q̄ ut exp̄sse dicit: Seminatur in corruptiōe (hoc est dū hic iu-
stitiā seminamus opa, t̄p̄ali omnino corruptiōni subiacet corp⁹ hoc
animā instrumētum): surget in incorruptione. Seminatur in igno-
bilitate: surget in gloria. Seminatur in infirmitate: surget in uirtute.
Seminatur corpus animale: surget corpus spirituale. Ecce quod p̄re-
tendit apostolus dicens: Et nos (scilicet electi) immutabimur. Oēs q̄
dem (uult ipse) morientur, omnes resurgent: & mortui resurgent om-
nes incorrupti, id est incorruptibiles, seu incōsup̄biles: sed nos, in
F q̄, soli qui deo in finem paruitus, de miserā ad gloriā statū immu-
tabimur. Quāuis autem p̄missa v̄borum apostoli explicatio clara
sit & catholica quāuis ita ut ecclesia p̄sentē legāt textum Athana-
sius, Ambrosi⁹ & Hieronymus (postromoz nāq̄ duorum hæc sunt
v̄ba. Oēs homines resurgent, sed soli q̄ regnaturi sunt in gloria) mu-
tabuntur: quia tamē Athanasius ipse et Hieronymus exposita lite-
ra quam tenent cum ecclesia, adiecerunt dicentes: In quibusdā græ-
cis codicibus aliter legitur, atq̄ in alijs aliter: Iacob⁹ ne cum ecclesia
quidem, qui eius perpetuus mos est, loqui, aut cum p̄fatis sanctis
G et græce doctissimis dignatus est. maluit autem, quia id ad singulari-
tatem p̄tinere uidebat, quosdam se qui græcos codices. Quāpiē autē
quāq̄ recte in hoc sapuerit: appendendum. Duo hic p̄cipue p̄
asseruntur. Vnum est, q̄ non oēs homines sunt morituri: et q̄ hoc
credere non est opus, dicit enim q̄ nō omnes dormiemus, & q̄ qui

1. Corin. 15

uiui sapientur, non sunt morituri, Alter⁹ est, q̄ non simul oēs mori-
turi resurgent. Quod primo dicitur: iam in p̄cedentibus consutatam
est per scripturas & rationes. quibus hic (qm̄ res deposit⁹) nō nihil ad
h̄ciendū. In primis tractās illud Iob: Sic hō cum dormierit nō resur-
get B. Gregorius, ita inquit. Quomodo dicitur sit non resurget? eū
scriptum sit. Oēs quidē resurgemus, sed non omēs immutabimur,
& rursum. Si in hac uita tm̄ in Christo sperantes fumus: miserabilio-
res sumus omnibus hominibus, & perlemetip̄sam Veritas dicit.

Oēs q̄ in monumentis sunt, audient uocē filij dei: & procedent qui
bona fecerunt in resurrectionē uitæ, qui uero mala egerunt in resur-
rectionē iudicij. Hæc Grego. Per apostoli Ioannis autē citata v̄ba, H
sulla fideliter accipias, reprobata uides duo Fabri asserta. Dicit em̄
Christus: Oēs qui in monumentis sunt: oim̄ uoluit intelligi corpa, tam
p̄terita q̄ futura: neq̄ enim nō resurget, qui aut fuit in aquis extin-
cti, aut qui appensi in furcis perierunt, cæteriq̄ quoz sepulta nul-
quam fuit corpora. Verum quia ut plurimum quomodo cum que
mortuoz corpora sepeliuntur: omnes & singulos uoluit dñs intelli-
gi, per eos qui sepultura non caruerit. Omnes itaq̄ per Christi uer-
bum sunt morituri. Quod etiā p̄tendit manifeste subiungens: Et
procedent qui bona fecerunt, in resurrectionē uitæ: qui uero mala
egerunt, in resurrectionē iudicij. Per id autem quod dicit, uenit ho-
ra, non horæ: & audient uocem, nō uoces: uidentur docet christus
omnes simul eodem temporis momento, eodēq̄ & unico tubæ clan-
gore ad iudicium euocados, de q̄ loquentē Augustinū audiamus.

Quæri, inquit, solet, propter apostoli v̄ba, quibus ait: Nos qui uiui-
mus, qui residui sumus in aduentu dñi, & c. utrum illi quos hic uiuē-
tes inuenturus est christus quoz p̄sonā in se atq̄ illis qui tunc se-
cum uiuebant transfigurabat apostolus, nūq̄ omnino morituri sint:
an ipso tēporis puncto, q̄ cum resurgentibus sapientur in nubibus
obuiā christo in aera, ad immortalitātē per mortē mira celeritate trā-
sibunt. neq̄ enim dicendum est fieri nō posse, ut dum p̄ aera in subli-
me portantur in illo spatio & moriant & reuiuifcāt: Quod enim ait
Et ita semp cum dño erimus: nō sic accipiēdum est. tan q̄ i aere nos
dixerit semp cum dño esse māluros. quia nec ipse utiq̄ ibi manebit:
quia ueniēs trāsiturus est: ueniente q̄p̄e ibitur obuiā, nō manēti, sed
ita cum dño erimus. i. sic erimus semp hñtes corpora sempiterna,
G

Cap. 14
Lib. mora. 12
cap. 17
1. Cor. 15

Ioan. quinto

H

I

L. h. 2. 0. de et
uit. cap. 20
1. Tess. guar.

ibide

1. Cor. 15

ubicunq; cum illo fuerimus. Ad hunc autē sensum, q̄ existimamus etiā illos quos hic uiuos inuentur̄ est dñs, in ipso paruo spatio & passuros mortē & accepturos immortalitatē: p̄ se Apostolus nos uidet urgere ubi dicit. In Christo oēs uiuificabuntur. Cū eodē loco de ipsa loquens resurrectione corpore dicit. Tu quod feminas uō uiuificatur, nisi prius moriatur. Aut si non recte dicimus seminari, nisi ea corpora hominū, quæ moriendo quoquo modo conuertuntur in terram: sicut sese habet etiā illa in transgressorem patrē generis humani, diuinitus prolata sententia: Terra es: & in terram ibis. Fatendum est istos, quos nondū de corporibus egressos cum ueniet Christus inueniet: & istis uerbis apostoli, & illis de Genesi non teneri. q̄niam sursum in nubibus rapti non utiq; seminantur: quia nec eunt in terrā, nec redeunt: siue nullam prorsus experiantur mortem, siue paululum in aere moriantur. Sed aliud rursus occurrit, quod idē dicit apostolus, cum de resurrectione corpore ad Corinthios loqueretur: Omnes resurgemus: uel sicut alij codices habent: Omnes dormiemus. Cum ergo nec resurrectio fieri possit, nisi mors p̄cesserit, nec dormitionem possumus illo loco intelligere nisi mortem: quo modo omnes uel dormient uel resurgent, si tam multi quos in corpore inuenturus est Christus: nec dormient, nec resurgent? Si ergo sanctos qui reperient Chro ueniente uiuentes, eiq; obuiam rapient, crediderimus in eodem raptu de mortalibus corpibus exituros. & ad eadē mox immortalia redituros: nullas in v̄bis apostoli patiemur angustias: siue ubi dixit: Tu quod feminas non uiuificat, nisi prius moriat. siue ubi dicit. Omnes resurgemus, aut oēs dormiemus. q̄a nec illi p̄ immortalitatem uiuificabunt, nisi q̄libet paululū tñ añ moriant ac p̄ hoc a resurrectione non erunt alieni: quasi dormitio p̄cedet. q̄ uis breuissima, non tamen nulla. Item in lib. de fide ad Petr̄. Erit (inquit etiam iniquor̄ resurrectio, sed sine immutatione, quam solis fidelibus, & ex fide iuste uiuentib⁹ daturus est. Hoc est enim q̄d ait Apostolus Paul. Omnes quidem resurgemus: sed non omnes immutabimur. Ostēdens autē iustos diuino munere cōmutandos, ait & nos immutabimur. Habebūt ergo iniqui cū inst̄ resurrectionē carnis cōmunem: immutationis tamen gratiā non habebunt, q̄ dabitur iustis: quoniam a corporib⁹ impior̄ nō auferet & ignobilitas & infirmitas, in quib⁹ seminatur. En suis hic Augustin⁹ decretis, ubi

Gene 2

1. Cor. 15

1. Cor. 15
Ibidem.

cap. 3. parte
operum. 10

In Epistolam primam ad Corinth. Cap. XV CXVIII
agit de credendis, quia fide ad Petr̄: eor̄ multa firmat que p̄scripti mus. Ceter̄: & q̄ pro nobis aduersus Iacobum renouatas (quæ fuerāt olim reiectæ) opinioniones, cōstanter & legitime dimicet alibi idem inuictus fidei defensor Augustinus: accipe. libro siquidē de ecclesiasticis dogmatibus, alias de regulis orthodoxæ fidei ita ille scribit. Erit resurrectio omnium hominum: sed una & insimul & semel: non prima iustor̄, & secūda peccator̄, ut fabula est somniator̄: sed una omnium. Hæc intueatur Iacobus, qui dixit. Tuba primo eleutor̄ resurrectionem clanget, deinde reprobor̄ & Augustino iudice (qui non creditur p̄sertim in senectute a p̄is fidelibus, de re qualibet temere sententiam tulisse) fabulosum sese similit̄ recognoscat: & (q̄d crebro non iniuria imponimus illi) somniatorem. Addidit p̄terea in libro eodem pro nobis decertans Augustinus, & dicit. Omnium hominū erit resurrectio. si omnium erit: ergo omnes moriunt, ut mors ab Adam ducta, omnibus filijs eius dominet: & maneat illud priuilegium in dño, quod de eo specialiter dicit: Non dabis sanctum tuū uidere corruptionem. eius enim caro non uidit corruptionem. hæc Augustinus. Que profecto maximū uident pondus habere: cum ea retractet si sup his inuicior fecus aliqui sapuerat. Si autē Iacobi assertio reciperet, qua tradit, in sæculi fine quos ueniens ad iudicium uiuentes inueniet Christus, sine morte ad gloriam (si pie uixerint) immutandos: non tantum illo gauderent priuilegio, de quo loquitur Augustinus, pro Christo zelans, de q̄ p̄i æterno p̄ sanctū David spūs sanctus enunciat̄ fecit, dicens: Nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Quod quidem de Christi corpore esse proprie dictum: nullus inficiari ualet: quando illud spiritu sancto repletus apostolor̄ uertex Petr̄ definiuit: ut est in actibus apostolorum. Non modo, inquam, hoc donati essent priuilegio, quos ueniens ut iudex Christus uiuos adhuc comperiet, si temporalem non gustent mortem: sed & multo excellentiori q̄ donatus fuerit ipse, aut eius sancta mater, uel aliorum præcedentium quicquam sanctor̄, hoc est, nō experiri mortem. Neq; Iacobum potest iustificare, quod Augustinus ab hæresi quosdam, qui, inquit, aliter sentiebant, pro sua clementia excusare uidetur. quod apparebit clarius: ubi super hoc negotio differentem audierimus Hieronymum. Is etenim pullatus aliquando a Minerio & Alexandro monachis, quos percharos habebat, ut illis qui pro-

Capl. 6. pat
te op 10
N

Capl. 7
P̄lim. 15
Actū. 2

Cap. 2.

P

G ij

Parte episto-
2. epi. 26, &
Rom. 4. m-
bi fol. 85

pter apostoli uerba de resurrectione futura, ac iudicij mō, ortas q̄sti-
ones inter semet ipsos multas uidebāt, quas dissoluere nequibant, ut
eiusmodi aperiret & resolveret difficultates: post aliquantā dilationē
per epistolā satisfaciens, tandē ad omnia respondit. de qua quidē nō-
nulla huc citabimus ex plurimis: q̄ sat esse illa existimamus. Ait ergo
Hieronymus in præfata epistola, q̄ incipit. In ipso iā profectiōis
articulo sancti fratris, &c. ad ipsos monachos. Queritis quo sensu di-
ctum sit, & quō in prima ad Corinth. epistola Pauli apostoli sit legē-
dum: Omnes quidē dormiemus: non autē omnes immutabimur. an
iuxta quādā exemplaria: Non omnes dormiemus: omnes autē immu-
tabimur. Ecce uerbū quod mō ecclesiæ Iacobus retulit: At vnde il-
lud habuerit, & q̄ iuste pro rato id ipsum recipiens nobis tradiderit:
nos Hieronymus doceat. Vtrunq; inquit, in græcis codicibus inue-
nitur. Super q̄ Theodorus Heracleotes, quæ urbs olim Perinthus
vocabatur, in cōmentariolis apostoli sic locutus est. Omnes quidē
non dormiemus: omnes autē immutabimur. Enoch enim & Heli-
as mortis necessitate superata, ut erant in corporibus, de terrena cō-
uersatione ad cœlestia regna translati sunt. En de Enoch & Heliæ
translatione, Theodori q̄ rectū sit iudiciū videas. Addit tñ dicens.
Vnde & sancti, qui die consummationis atq; iudicij in corporibus
reperiēdi sunt. cum alijs sanctis qui ex mortuis resurrecturi sunt
ra-
pientur in nubibus obuiam Christo in aera, & non gustabunt mor-
temeritq; semper cū dño, grauissima mortis necessitate calcata. vñ
ait apostol. Omnes quidē non dormiemus: oēs autē immutabimur.
Hæc & plura multo ex Heracleote Theodoro B. refert Hieronymus,
quæ propterea dimitto, q̄ per ista satis constat ad Iacobi Fabri
mauus usq; Theodori græcū peruenisse codicē. quo offenso, quæ-
cunq; prius cum ecclesia catholica sapuerant, illi prorsus uisa sunt i-
sulla, aut quasi factua. Athanasij, Ambrosij, Hieronymi, Augusti-
ni, & Gregorij, cū tota doctōz multitudine ueluti in spidos ex-
puit: vni Heracleota adherere deligens: q̄ ille ut ferus singularis p̄
non tritas incedebat vias. Qualis ille tñ fuerit, non p̄sumo diffinire,
qui aliud de eo certū non habeo, præter id quod in lib. de uiris illu-
stribus, literis idem mandauit Hieronymus, ita inquit. Theodo-
rus Heracleæ Thraciarum episcopus, elegantis apertiq; sermonis,
& magis historice intelligentiæ: edidit sub Constantino, ut putat,

In Epistolam primam, ad Corinth. Cap. XV CXIX
secundo principe, cōmentarios in Matt. & in Ioan. & in Psalterium
& in apost. Hæc Hiero. p̄ quæ magis illum historice scientē q̄ theo-
logiæ satis innuit. Vnum enim puto illoz, quos (q̄ in ea quā agita-
mus Pauli sententiā errabāt) pro sua benignitate excusat Aug. Sed
ad Hieronymi redeam epistolā, post yba siquēdem Theodori, quoz
citauimus partē, aliorum etiā sup ipso apostoli ybo sentētiās asserti, S
& primo Diodori, dicens. Diodorus Tharsensis eps p̄terito hoc ca-
pitulo, in cōsequētibus breuiter annotauit in eo quod scriptū est: &
mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur. Si inquit incor-
rupti resurget mortui: haud dubiū quin & ipsi ad meliora mutati.
Quod necesse fuit dicere, & nos immutabimur: an in hoc uoluit itel-
ligi: q̄ incorruptio cōis sit omnī, imutatio autē proprie iustōrum:
nō solum incorruptionē & immortalitatē, sed & gloriā consequit̄:
hæc e Diodoro sunt relata. Dein paucis Apollinaris (quē puto La-
odicensem heresarchā fuisse: contra quē scripsit Ambro.) sententiā
qua etiā de Enoch & Heliā, cum Theodoro sapuisse tradit Hiero-
nymus, recitata: scribit Dydimū Origenē securū, ita de apostoli q̄
ad resurrectionē ybo censuisse. Si nō indigeret resurrectio interpre-
te, nec obscuritatē haberet in sensibus: nunq; Paulus post multa quę
de resurrectione locutus est, intulisset: Ecce mysteriū uobis dico.
Oēs q̄dem dormiemus, id est moriemur: nō omnes autē, sed soli s̄c̄i
immutabuntur. Scio q̄ in nonnullis codicibus scriptū sit. Nō q̄dem T
oēs dormiemus: oēs autē immutabimur. Ecce Theodori & Apolli-
naris, quā est secut̄ Faber, traditio. Sequit̄ cōtra eā ex Dydimō post
Origenem Hieronymo referente. Sed cōsiderandum, an eī quod præ-
missum est. Omnes immutabimur, possit cōuenire quod sequit̄: Mor-
tui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Si enim omnes imu-
tabunt, & hoc cōmune cū ceteris est: supfluum fuit dicere, & nos i-
mutabimur. Quāobrem ita legendum est. Oēs q̄dem dormiemus:
nō autē omnes immutabimur. Si enim in Adā omnes moriuntur
& in morte dormitio est: omnes ergo dormiemus siue moriemur.
Dormit autē iuxta idiomā scripturarum, q̄ mortuus est spe resur-
rectionis futura. Cūq; omnes ita dormierint lege naturæ soli s̄c̄i
in corpe & anima in melius mutabuntur: ita ut incorruptio oim re-
surgentium sit gloria autem atq; mutatio, proprie s̄c̄ōrum. His p̄ V
Hieronymum positis & probatis, p̄ quæ plane Iacobi & Theodori
G iij

atq; Appollinaris dānata cōspicitur opinatio: procedens ad alterū, scilicet ad articulū t̄pis q̄ futura est resurrectio celebrāda, palā Iacobi cogitatio aduerſians, & quod ex Aug. p̄milim^o corroborās, Hieron. ait. Quādo dicit d̄s p̄ apōst. scilicet in puncto t̄pis & in motu oculi, atq; momento futurā oīm resurrectionē, cunctā primā & secundā resurrectionis fabulā excludit: ut alij primi, alij nouissimi resurrecturi esse credant. Ecce quod Fabro, quoniā fabulosos & somniorū autores imitatus sit dicens. Tubā sono primo resurrectionē electorū celebrandā reproborū postmodū ex Aug. obieci mus: plus satis per b. Hieronymū firmatum est. Item & ex Achatij Cæsareæ in Palestina episcopi sententia, subneſcit etiā Hiero. Achatius, inq; collectarum quæſtionū libro hanc sibi proponens quæſtionē latius disputauit sic locutus. Dicam^o primū de eo quod magis in plurimis codicibus inuenitur. Ecce mysteriū dico uobis. Omnes quidē dormiemus: non omnes autē immutabimur. Mysteriū dixit, ut attētiōres faceret auditores, de resurrectione plenius disserturus. Dormitio autē mortē istā quæ cōmunis est oīm significat. Vnde rectissime posuit, q̄ omnes dormiemus, id est moriemur: sicut supra dixit. Quomodo in Adāmaes moriuntur sic & in christo omnes uiuifi cabuntur. Cum ergo omnes morituri sunt: audite sacramenta quæ dico. Omnes quidē dormiemus: sed non omnes immutabimur. Cā ne enim tuba (haud dubiū quin angelus septimus): & mortui resurgent incorrupti. Si autē incorrupti erunt mortui: quomodo non immutabuntur scū incorrupto ipsa mutatio sit? Sed hæc cōmutatio, q̄ Paulus mutādus & sancti sunt: glorificatio intelligitur. Incorrupto autē idcirco cōmunis est omniū, quia in eo miserabiliores erunt p̄tiores, ut ad tormenta p̄petui sint, & non mortali & corruptibili corpore dissoluantur. Legimus in eadem epistola apostolo disserēte secretā diuersitatē resurrectionis, nō in natura corporū, sed in uarietate gloriæ: dū alij resurgunt ad poenas p̄petuas: alij ūero ad gloriā sempiternā. Alia enim caro uolatilū, alia pisciū, alia iumentorū & corpora celestia, & corpora terrena: Sic, inq; erit & resurrectio mortuorū. Cui sententiæ magis acquiescit ecclesia: ut omnes cōmuni morte moriamur, & nō omnes mutemur in gloriā: iuxta illud quod Daniel scribit. Multi dormientes in terræ puluere resurgent: alij in gloriā eter nā: alij in confusione & opprobriū sempiternū. Qui enim resurget

1. Corin. 15

X

Y

Dani. 12

in opprobriū & confusione sempiternā: nō resurgent in eternā gloriā: in quā Paulus & qui cū eo sunt, inutabuntur. Quæ cum ita se habeant, sic intelleta sunt a nobis, ut dicamus eos tātū cōmutationē suscipere qui resurgent in gloriā: peccatorū autē & qui mortui infidelū appellātur, & resurget incorrupti, nequaquā cōmutationē, sed poenas p̄petuas esse dicendas. Existimo autē Achatij dixisse istud scilicet haud dubiū quin angelus septimus: quoniā ita in apocalypsi legitur. Tempus nō erit amplius: sed in diebus uocis septimi angeli cum cœperit tuba canere, cōsummabitur mysteriū dei &c. Post longā deniq; sup alterius literæ intelligentiā disputationē, in qua tamē q̄ uō corporaliter moriamur nequaquā admittitur (quod est presentis nostri scopus laboris) ita suū claudens sermonē: Hoc autē, inq; (si endū, q̄ magis cōueniat ueritati, ita legere. Oēs quidē dormiemus: nō omnes autē immutabimur, maxime quia sequitur: Mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Si enim omnes sunt immutandi iuxta alterā lectionē: quomodo postea dicitur, quasi præcipuū atq; priuatū & proprie apostolorum, & nos immutabimur: Quādo dicit nos: sanctos quosq; significat. Sic ex Achatio Hieronym^o. Ex omnibus autem quæ huc comptaui mus, lectores feram iudiciū, recte ne an erronee ac schismaticæ & impie, in tribus illis quæ anno tauimus asertis, sapuerit Iacobus.

Apo. 10
Z

ANNO TATIO

nes in cōmentarios Iacobi Fabri super secundā beati Pauli ad Corinthios Epistolam.

¶ Qui ante regenerationē secundum uirtutes uiueret, & uitia omnia declinaret: nonne secundum spiritum uiueret? nequaquā.

¶ Nulli potest sp̄s donari ante regenerationē: id est baptismum.

¶ Virtutes in homine ante regenerationē, id est baptismi susceptiōne, spirituales non sunt: sed morales, sed humanæ, & quales philosophi prædicant, non quas sancti theologi celebrant. Sequitur. Theologos appello Petrum, Paulum, Ioannem, reliquos apostolos: insignes eorum discipulos Dionysium, Hierotheum, & similes.

120. 120.
Cap. 5

120. 121.

120. 122.

A

Væ in his non sana cōplexus est Iacobus sunt pauci
 refelēda, q̄ in superioribus fatis mōstrasse nos putam̄,
 quēnā uere dici queant v̄tutes, & quæ secus se habet
 In primis euidentē inuoluit pugnantiā, quempiā secū
 dū v̄tutes uiuere, omniatq̄ declinare p̄ctā: & nō eē deo
 gratū ac unitū p̄ fidem, spem, & charitatē. quas q̄dem sc̄tās & ad fa
 lutē uere necessarias v̄tutes, & insulā alia (uti nō citra pietatē mul
 ti doctorū tradunt) comitatur semp. Tritum est enim Augustini do
 cumentum. & ab oibus idcirco receptū, q̄ in fidei lumine sit notum
 quia nullū est dabile mediū inter filios regni & perditionis. quod est
 dicere: secundū legem quā deus homini dedit, hæc firma cōnexio ē.
 Homo iste (quolibet mōstrato, siue iusto, siue alio) oīa uitia seu p̄ctā
 (uitia etenim nomē & habitus criminosis signat & actus) daclina
 uit, nō peccauit igitur: aut si de præsentī mauius: oīa iā declinat uitia:
 ergo nunc nullū uitium habet seu peccatū, quod imputari ei possit.
 Qui autē in nullo est criminali p̄ctō: necessario theologas habet v̄tu
 tes. neq̄ patitur istud consequi iustā. Qui autē fide, spem, & chari
 tatem habet: certissimū est eum secundū sp̄m uiuere. Cū aliud nō est
 secundū sp̄m uiuere, q̄ dei mādata seruādo nullū admittere uitium.
 B Sese igit̄ hæc duo Iacobi dogmata p̄munt: secundū v̄tutes uiuere
 sic ut oīa declinant uitia: & nequaquā secundū sp̄m uiuere. posito
 enim altero: alterū non remanere necessariū oīno est. Quod uno q̄
 dem v̄bo docet beatus Petrus dicens. Vt peccatis mortui, iustitiā
 uiuamus. mori enim p̄ctō: est omne declinare p̄ctim. Qui ergo uitio
 caret: iustitiā uiuit, secundum sp̄m nō secundū carnē uiuit.
 Et hoc apte ipse tradit Paulus Rom. scribens. Debitor, inq̄, su
 mus, non carni ut secundum carnē uiuam̄. Si enim secundum car
 nē uixeritis: moriemini. si autē sp̄i facta carnis mortificaueritis: uiue
 tis. His clare cōstat, quā qui oīa carnis uitia declinat: singula eius fa
 cta mortificat. qui uero eiusmodi est secundum sp̄m uiuit. Per
 v̄tutum siq̄dem moralium actus (dirigente eos fide uera) omnibus
 reddit homo debita. Non enim iustus est simpliciter: q̄ aut deo, aut
 proximo, uel sibi quod debet non præstat. Qui uero non facit, om
 nia non declinat uitia. Qui autem omnibus quod debet repositi
 ni propter quē christi gratia nobis monstrata est, sese coaptat: secun
 dum sp̄m uiuens: apostolo dicente Tito charissimo filio: Appa

I. peccati.

Roma, 3

ruit gratia dei saluatoris n̄ri omnib; hoib; erudiens nos, ut abnegā
 tes impietatē & secularia desideria, sobrie, quo ad nos, & iuste (quo
 ad proximos) & pie, quo ad deū, uiuamus in hoc seculo. Qñ itaq̄ do
 cet Iacobus, licet erronee: ut mox apertemus, nulli sp̄m sanctū posse
 dari, prius q̄ realiter baptismō fluminis, id est, per aquæ infusionē
 cū ecclesie a christo data forma, sit regeneratus: qua admittit cōfide
 rationē, quempiā ante hmōi baptismi perceptionē secundū v̄tutes
 ita posse uiuere, ut omnia declinet uitia: quod est, ut mōstrauimus,
 nullum habere capitale peccatū. Qui autē nullo detinetur crimine:
 amicus est dei. Porro peccata duntaxat nos dei inimicos constituūt:
 scripturæ ferè per omnes hoc clamante paginas. unde ap̄l̄s. Libera
 Rom. 6
 tuos a peccato, serui autē facti deo: habetis fructū uest̄r in san
 Cap. 59.
 ctificatione. &c. Et dñs: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Per
 Esaiā autē uerbo generali dixit sp̄s dei. Inigretis uest̄r diuiserunt
 inter uos & deū uest̄r: & peccata uest̄ra absconderunt faciē eius a
 uobis. Hinc & in prima canonica Iohānes, Filii mei hæc scribo uo
 his, ut nō peccetis. & rursum: Ois q̄ i deo manet, nō peccat, & ois
 q̄ peccat, ex diabolo est. Iam omnino scripturis & rōni contrariū esse
 quod dixit Iacobus, sp̄m dei nō posse cuiq̄ dari ante baptismi p̄
 a
 quam susceptionē: paucis est aperendum. Principio inficiari nullus
 nisi infidelis potest, quod in theologia schola pro constanti receptū
 est, scilicet clementissimū dñm minime hominē ad id quod ei pro
 hac mortalitatis uia impossibile est, obligare. quin & cuiuslibet agentis
 quod ex acceptis aut naturæ aut gratiæ beneficijs ualet q̄tūlibet il
 lis fuerit prius peccando abusus diuinam nunq̄ deesse misericordi
 am. Pone ergo quemlibet infidelium aut Iudæorū uel Saracenorū,
 aut ab ecclesia alia quauis diuisum secta: q̄ ex dei sibi datā gratia cog
 noscere incipiat demonis quibus detinetur fallacias: quod innume
 ris datum est. & illas exosus, toto corde, anima tota, omniq̄ uirtute
 conuertatur ad unum & uerum deum, omnē detestans nequitiam,
 dan̄sq̄ operā ut Christianos qui eum instruant in Christi legis rudi
 mentis, illiq̄ misericorditer impendant, quicquid nouæ quam tan
 topete cupit religioni opus esse distauerint. Quibus non inuen
 tis, & in tali persistens feruore animi, si obeat: num illi peccatorum
 quod conceperat odium, desiderium insuper efficac in omnibus ob
 temperandi Christi legibus uniuersis, nihil illi proderunt. Abscrita

Ad Ti. ca. 2.

C

Rom. 6

Ioan. 8

Cap. 59.

Cap. 2;

cap. 5.

D

H

ut sapiat quisquam. Alioquin duo illa in homine tali concurrerent
 impia: scilicet qd ad impossibile sibi sub peccati noui teneretur penas
 qd non omni facienti quod in se est, daret deus sua gratia. quæ refu-
 git & execratur quisquis recte sapit in fide. Non certe poterit suis
 adinventionibus nouis Iacobus abolere fluminis baptismum quem
 E pie scripturis credentes (prout debent) omnes astruunt & tuentur
 rheologi. Quia tamen illis non assentitur Faber: per historias ab ec-
 clesia, omni semota dubietate receptas, id cõprobandum est. Per ec-
 as certe fuisse homines constat, quibus tantã dñs contulit fidei, spei,
 & dilectionis uir feruorem ante baptismã fluminis (de quo loquitur
 Iacobus) ut tormentorũ genus omne mallet, mortemq; corporale
 perferre: q̃ talium gratia: donatorem deum negare aut offendere.
 Putas secundum spiritum qui tales fuerunt non uiteret? Nõne spiri-
 tu deũ genus homines pleni erant: quis ambigat? Hoc sane oi-
 no & tenendum est: cum etiam hoc creditur de occi-
 sis in fidei odium, præter eorũ uoluntatem: ut (uerbi causa) de Inno-
 centibus Herodis crudelitate interemptis, quos & consimiles, pro
 F sanctis colit ecclesia martyribus. Tales autem innumeri extiterunt
 Quemadmodum fideles tradunt historia: de ducentis illis militibus
 cũ duce suo Porphyrio in passione diuæ Catharinæ uirginis ad chi-
 sti fidem conuersis: & de illis quinquaginta rhetoribus & grammati-
 cis, qui ad uerba sanctæ uirginis tanto fuerunt fidei lumine illustrati,
 & dei accensi dilectione: ut tyranno Maxentio diceret. Aligũ in
 Christi (de quo hæc sacra loquitur puella) iniuriã dicere: aut penitus
 nescimus, aut omnino formidamus. unde constanter fatemur, quia
 nisi probabiliorẽ sententiã de dñs quos usq; nũc colimus ostēderis
 ecce oēs conuertimur ad Christũ. Quæ tyrannus audiens accēso
 G igne copioso, iussit oēs pœnalibus incendijs cruciari: quod repēte fa-
 ctum extitit: & ita de infidelitate ac idolatria, breui p̃ flammas mo-
 mento ad gloriam transierunt. De sancta Emerētiana consimili mo-
 do legitur, qd dum adhuc catechumina, fide tñ christianissima erat:
 & stans orando apud B. Agnetis (cui collactanea fuerat) sepulchre:
 qd infideles super eorum impietatibus forti animo redarguit: cõstã-
 ter maluit pro Christo, cuius nondum exterius baptismi peccerat
 haucrũ, honestã subire mortẽ, q̃ admittere unde illã offenderet.
 Non est prætereã ignotũ, a Christo de sacerdotũ gẽma dictũ Mar-

tino fuisse. Martinus adhuc catechuminus hac me ueste contexit
 qd ex quo iam sanctis plenus esset operibus, & diuinis uirtutibus
 triennio tñ suscipere distulit baptismale sacramentũ, quod p̃ B. Hila-
 ri Pictauesis episcopi manũ cõseque desiderabat. Refertã profecto
 sunt paginæ talibus narrationibus: per quas omnino refellitur Iaco-
 bi assertio. Si tñ huius gñis nõ cedit probationibus: audiãt quid de Gẽ
 silibus duobus uiris, actibus bellicis mancipatis, nondũ Christianis
 exteriori professione, quæ in baptismo celebratur: scriptũ legimus.
 De altero, quippe (quia a dño ad illius domum properanti, dixit) Do-
 mine nõ sum dignus ut intres sub tectũ meũ: sed tñ dñs x̃bo, & sa-
 nabitur puer meus. Nam ego homo sum sub potestate constitutus,
 hñs sub me milites. Et dico huic, uade, & uadit. & alio, uenit: &
 uenit. & seruo meo, hoc fac, & facit. Christus ipse sententiam tulit,
 qua eum uirũ magnis uirturũ donis plenũ indicauit. Eandẽ etĩ retu-
 lit S. euangelista Matthæus sententiã his uerbis. Audiens autẽ hæc
 Iesus, miratus est: & sequentibus se dixit. Amen dico uobis: nõ in-
 ueni tantã fidem in Israel. Et paulo post sequitur: Et dixit Iesus Cẽ-
 tarioni: Uade, & sicut credidisti, fiat tibi: & sanãt est puer ex illa ho-
 ra. Maior sane fides q̃ Christus prædicãs inuenit uel in Andrea,
 Petro, Ioanne, aut alio quolibet: in hoc Gentili uiro sola esse nequĩ-
 uit. Sperauit utiq; in deo, dilexit illum, & coluit religionem quã nõ
 tenebat, toto uenerabatur affectu. Nam & de illo (B. Luca referen-
 te) Christo dixerunt Iudæi. Dignus est ut hoc illi præstes, id est, ep̃
 p̃uicẽ: incolumitati restituas. Diligit etĩ gentẽ nõ suã: & sinagogam
 ipse edificauit nobis. De altero eiusdem cõditionis uiro, hoc est Cẽ-
 tarione Cornelio Gentili, nondũ baptizato: in actibus apostolicis i-
 ta idem S. Lucas scribit. Vir autẽ quidã erat in Cæsarea nomic
 I. Cornelius, Centurio cohortis quæ dicitur Italica: religiosus, & timens de-
 um cum omni domo sua, faciens elemosynas multas plebĩ, & de-
 precans deũ semper. Is uidit in uisũ manifeste quasi hora diei nona,
 angelũ dei introeuntẽ ad se & dicentẽ sibi. Ofones tuæ & elemo-
 synæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu dei. Et rursus.
 Cornelius Centurio uir iustus & timens deũ, & testimoniũ hñs ab
 uniuersã gente Iudæorũ responsum accepit ab angelo sancto. Age
 p̃ hæc testimonia, aliãq; nõ pauca p̃ scripturas sparsã, quæ nullatenus
 K declinare Iacobus potest: euidẽter damnant quæ hic assertuit, scilicet

H

Mar. 8.

Cap. 7

I.

Actũ. 10.

K

neminem secundum spm̄ uiuere posse ante sacramenti baptismatis perceptionem; nequit sp̄s sanctus nisi sic regenerato dari, & deniq; q̄ uirtutes spirituales, id est, quas sancti theologi celebrant, itidem esse nequeat nisi in baptizato. Si profecto uerum dixit Faber: fallas pro ueris deus acceptauit in Cornelio uirtutes; quin & pro iustis & meritorijs operibus peccata reputauit; quod plane blasphemiam redolet. Nepe Iacobus scripsit, non baptizato spm̄ sanctum dari non posse: in nō baptizato ueras uirtutes, (quas sancti theologi celebrant) nunquam inueniri, & ecce, iudice Christo, in Centurione (q̄ vrb̄i Capharnaum preerat) maior erat fides, q̄ in aliquo de populo Israel in uenisset, alijs comitata uirtutibus. Cornelij uero orationes & eleemosynæ ascenderunt, inquit angelus, in memoriam in conspectu dei, totaq; illius iustitia, quod est: Deo placuerunt, & præmio eiusmodi digna decernit. Verbo igitur Christi omnino aduersum est, quod Iacobus docuit: & proinde hæreticum. Quantum autem halucinatur, existimans in theologorum recetium schola de uirtutibus moralibus aliter diseri, q̄ sancti theologi Petrus, Paulus, Ioānes, reliqui apostoli, eorū insignes discipuli, &c. docuerint: uel mediocriter eruditus inde sit conspicuus, q̄ doctores sancti, Thomas, Bonauentura, ceteriq; probati id genus magistri, q̄cunq; resoluūt, secundū scripturæ sacræ decreta pro uirib; metiri studēt, respicientes & dīnantes, oīa, q̄ illi dissona peruidere p̄nt. Si autē putat Iacobus, (ceu ex eius uidetur p̄tendere sermonibus) de moralibus uirtutibus locutos nō fuisse sanctos apostolos, aut potius dei spm̄ per eos & prophetas: cæcā plane est & omnino a ueritate alienus: cū eorū scripture passim efferant prudentiā, fortitudinē, temperantiā, & iustitiā, eorūq; in particulari sp̄s. Et qm̄ non est numerus locorū ubi de his agitur, lat fuerit uultum audire, in quo de singulari p̄cæne apostolorū Princeps locutus est dicens. Vos autē curam omnem subinferentes, ministrare in fide uerā uirtute, in uirtute autē scientiam, in scientia autē abstinentiam, in abstinentia autē patientiam: in patientia autē pietatē, in pietate autē amore fraterinitatis: in amore autē fraterinitatis charitatē. hæc Petrus. Quæ si pro catholicorū doctorū explanationibus perpendere uelit, facti e cognosceat quod hucusq; seipsum ignorasse prodit. Antea autē cum sanctis, uel melius post Ianctos doctores diximus, actus moralium uirtutum in deū p̄ fidē, uti debēt, referant: etiam per eum qualio-

L

2. Petr. 1.

M.

quin in p̄ctō est, dei dona esse, & ueras esse uirtutes. Si uero finē in alium respiciat opans: siue q̄ deorū pluralitati uti idolatra seruit: quē admodum egit philosophorum turba: siue quia fidei uere dono abutens, aut ad gloriam ut hypocrite respicit, aut reliquarum aliquā si nistrarum habet intentionum: non uirtutes congregat qui ita opatur, sed ad sui iacturā addit grauioribus peccatis etiā minora aut æqualia. Sed de his in p̄. cedentibus satis dictum.

¶ Finis annotationum sū epistolam. ij. ad Corinthios
¶ In commentarios sup epist. ad Galathas nihil est annotatum: quemadmodum nec in nonnullos altarum sequentium.

ANNOTATIO

nes in cōmentarios Jacobi Fabri sup epistolā ad Ephesios.

¶ Adoptamur a deo in filios: non quia fecerimus aliquid dignum ut filio dei inserui adoptaremur in filios: uerum potius omnia indigna fecimus ne insereremur & adoptaremur. p̄ 20. 123
Cap. 1

In epistole ad Ephesios exordio gratias de agens apostolus dicit. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu christi &c. & paulo post sequitur. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum p̄ Iesum christū, cuius occasione vbi, quæ hic annotamus Iacobus scripsit. Si autem eum roges quando hominem deus in filium adoptat: quid sit responsurus, non satis ex eius conijcere possum sermonibus. Cæterum ad p̄. de stinationem si ille prospiciat, uolens dicere: in filios adoptamur, id ē prædestinamur: recte ait nos non adoptari, quia dignum aliquid fecerimus. At quod adiungit, q̄ nos potius omnia indigna fecim; ne adoptaremur: plane debet in fide erroneum cæteri propter id quod de Geneleos & Malachia libris scribēs Romanis, citauit apostolus, dum ait: Cū enim nō dū nati essent, aut aliq̄d boni aut mali egissent, uisē secundum electionem propositum dei maneret: non ex operibus sed ex uocante dictum est: quia maior seruit minori, sicut et p̄. est: Iacob dilexit: Esau autem odio habuit. Per hæc si quidē (ceu in superioribus non tenet) est monstratum: si quid constat p̄. destinationem ex sola dei gratia pendere, & nequa q̄ hominis respicere opa. Quod tamen vbo adoptari, aut hoc inde tracto nomine adoptatio

Confuta.
N

Rom. 9.

Gen. 25
Mal. 1
O

Rom. 8
cap. 4

neq; hoc loco dicens apostolos. Qui prædestinavit nos in adoptionē filiorū: adoptionē posuit pro prædestinatione: constat. neq; ubi Romanis dixit. Accepistis spiritū adoptionis filiorū. neq; Galathis dicens. Ut adoptionē filiorū recipereamus. neq; alibi in ea notione positum invenitur. Sed adoptio in scripturis sacris, consentaneæ ad iurium humanorū loquēdi modū, dicitur gratuita ab æterno patre nō naturalitū filiorū, sed alienorū, ut cū unigenito naturali æternā participant & recipiāt hereditatē dispositio & admissio: ante quā quidē admissionē nullum in ipsa hereditate omnino ius habebat. Et hæc certe adoptio celebratur cū quilibet de irē filiorū turba, in filios dei transit cōsortium, & hoc est quādoquidē p̄ fidei, spei, & charitatis in fusionem ab originali, uel solo, ut parvuli, uel ab eo una cū adiectis actualibus, purificatur persona. Tunc enim & filius dei efficitur. homo: & hæres cœlestis possessiōis. Porro v̄tutes illæ tres diuine, sunt unicuique sufficientissimæ, sed necessarii iuris in ipsum dei regnū titulus, quē quicquid moriens habuerit (certissima hoc fide credimus) æternæ felicitatis possidebit gaudia. Quando igitur qui baptizatur parvuli, uuum duntaxat curandū habet morbū, labem uidelicet naturæ, id est peccatum originale: neq; opa quæcūq; bona egerunt aut mala: ubi cōperit Iacob⁹ q; nos oia indigna fecim⁹ ne insereremur & adoptaremur: cū certū sit christianorū liberos in primis infantie diebus p̄ baptismi lauacrum regenerari: & eo medio christi corpori adduntur, hoc est christo inseruntur, & adoptantur in suos ad regnum æternæ hereditatis plenum ius habentes: quā quē si filius titulum seruet in finē, indubie possidebūt. Quæ nihilomin⁹ felicitis mercedis adeptio & possessio, nō indignis certe correspondet opibus: sed (uti sæpius est in superioribus deducitū) iustis omnino & dignis. In parualis etenim, solis christi meritis redditur: ipsis autē mere gratis donatur. In adultis uero: & proprijs & christi rependitur. Falso igitur omnino & difformiter ad scripturas dictum est, omnia indigna fecisse nos, ne insereremur et adoptaremur.

Isro. 124

¶ Quid laudabimus: nunquid nos aut opa nostra, aut maiorū nostrorum, qui ab exodio mundi fuerunt: nequaquā.

Cōfuta.

¶ En ulque adeo pro laudabili & glorioso dño deo zelat Iacobus Faber: ut quilibet creaturā laudare illicitū prorsus decernat. hoc nimis illi uult dicēdi forma qua ait. Nequaquā laudabim⁹ eos aut opa

etiā maior⁹ oim q̄ fuerūt, quasi dicat, peccamus si hoc facim⁹. At istud Iacobi asseritū, erroneū plane esse, inde cōstat euidētē q; p̄ scripturas deus p̄cepit, ut oēs laudibus efferamus iustos & eorū iustitiā & nō solū fidelibus ut hoc agat iubet deus: uerū & fidelibus, ut Hebræos unū colētes deū laudat, et, mādauit. In Deut. em̄ p̄ Moysen dicitur: Laudate gentes populū eius. In Esaia uero, diuinæ legis p̄uaricatores decernunt, q̄ aut criminatū quæ sunt digna laude, aut laudat quæ sunt merito crimināda. Vt h̄ (ingit Esaia) q̄ dicitis malū bonū, & bonū malū: ponentes tenebras lucē, & lucē tenebras: pōntes amarū in dulce, & dulce in amarū. Præterea quærat̄ ab Iacobo (q̄ dubio procul aliter hoc in negotio scribit, & tam actiue q̄ passiuē sese habet, q̄ & quos uult homines laudat: & nō laudat quoscūq; nosse potest eī scripta nō laudare, sed uehementē illis indignatur, quærat̄ ab eo inq̄, iuste ne ac uere scripserit Dauid dicēs: In dño laudabitur anima mea. Audient mālueri & lætent. Itē. Laudabuntur oēs q̄ iurant in eo (scilicet deo) q̄ obstrucitū est os loquentiū iniqua: & rursum. Laudabunt oēs recti corde. Si uere creaturæ laudā dā sunt, si iustis nō modo laudātes nō peccant: sed & laudē p̄ iustitiæ legē merentur. Vnde & per Salomonem dominus, cōsone ad id qd̄ p̄ Esaia dixerat. Qui inquit dicunt impio iustus es: maledicēt eis populi & detestabunt eos tribus, q̄ arguūt eū: laudabuntur. & alio in loco. Laudet te alienus & nō ost uir extraneus & nō labia tua, & iterum. Vir fidelis multū laudabitur. Si autē p̄ hæc se nō dū fateat ab errasse Iacob⁹, docēs peccatū eē laudare etiā patres q̄ ab exordio mūdi fuerūt: cōdat necesse ē deo, q̄ p̄ aliū sapiētē uoluit dici. Laudem⁹ uiros gloriosos & parētes nostros, & hūc exhortatiōis modū, ut scilicet nostri laudēt maiores, secutus libri eiusdē author: ex ordine patres sanctos qui ab initio mundi fuerūt laudat. Ad Moysen autem perueniens ita de eo scribit, Dilectus deo & hominibus Moyses, cuius memoria in benedictione est, similem eum fecit in gloria sanctorum, & paulopost. Glorificauit eum in conspectu regum, & c. Et alibi. Vir sapiens implebitur benedictionibus: & uidentes illum laudabunt. Ex his manifestum euadit scripturis esse cōtrariū quod Iacobus scripsit: scilicet nullā creaturā laudabile esse. & plerūm cū p̄ Hieremiā dominus de quibusdam dicat. Quomodo dereliquerūt ciuitatē laudabilē, urbem latitiat: Cū itaq; ciuitas de qua loquitur

Deut. 22
Ela. 5.

Psal. 39
Psal. 62
Psal. 63

R

Prou. 24

prou. 27

Eccle. 44
Eccle. 45.

Eccle. 37

Hiere. 49.

Eccle 38
Eccle 31

deus, laudabilis, eo cōfore, foret, certū est quia iuste laudabat. Per sapientē 70: Est, inquit, sapiens, animā suā sapiens: & fructus sensus illius laudabilis. In ecclesiā quoq; psona idem spiritus sc̄tus ait: Beatus diues qui inuentus est sine macula, & qui post aurū nō abijt: nec sperauit in pecunia & thesauris. sequit. Quis est hic? & laudabimus eum. His autē scripturæ testimonijs cōgruens Aug. Quæ dā, inquit, sunt in homine laudabilia: in deo autē esse non possunt: sicut pudor, &c. En in hoīe nō modo v̄tutes earūq; actus, laudabiles censet August. sed & passionē pudoris. Alibi quoq; (ceu in p̄scriptis docim⁹) definit dicens: Recte uiuere & nolle laudari: quid est aliud q̄ inimicū esse rebus humanis? & rursūm. Si te recte uiuentē inter quos uiuis non laudauerit illi: illi in errore sunt. hæc Aug. unde plane colligitur quod inde expressum est: teneri sc̄licet nos laudare quod de⁹ in suis probat creaturis. Nō est igitur hoc (sicut scripsit Iacobus) illicitum alioquin ecclesiā sc̄ā & catholica in errorē tenebris cæcutiret: quæ cum alacritate sc̄ām dei matrem laudās et dicit: Felix nāq; es sacra v̄go marīa & omni laude dignissima. At hoc sentire, q̄ sc̄ili cet hoc dices ecclesiā delinquat: impiū est & blasphemum. Vt enim prohibet deus ne quod uitupio est dignū laudibus prosequamur dicēs: Nō laudes uitā in specie sua. Et rursūm. Qui derelinquit legē laudat ip̄iū. in psalmū autē. Laudat inquit Dauid p̄ctōr in desiderijs animæ suæ: & iniquus benedicitur. Ita & quod laude dignum est, ut cōmendetur: omni lege, naturali, diuina, & humana iubetur.

Eccle 11
ibidē ca. 23
psal. 9

Pro. 125
Cap. 2

Confuta.

Cap. 5
Cap. 1

Mat. 13.

Quādiu aliqui delictijs & peccatis uiuunt: caput eorum uon cōstituitur christus.
¶ Assertio hæc est: si colorem uideret quibusdā p̄tendere v̄tutis: v̄tutis tamen aduersa est. Porro christus ipse militatis ecclesiæ caput ē: aposto lo Ephesijs dicitur: christus caput est ecclesiæ, & Colossensibus. Ipse est caput corporis ecclesiæ, q̄ est principium, primogenitus ex mortuis, corpus autē ecclesiæ nō solum iustos, hoc est q̄ actū per charitatis donū om̄i crimine uacat, in mēbris habet sed & iniustus et q̄ in p̄ctis misere facient, quod manifeste ch̄s ipse caput ecclesiæ docuit, b. Matthæo referēte, ubi legitur. Simile est regnū celorū: sicut nō misse in mare, & ex omni ḡne piscium cōgregātī, quā cū impleta esset, educentes, & secus litus sedētes, elegerunt bonos in uasa sua: malos autē foras miserunt. Quod quidē v̄būm pro sacrorū doctorū

snia ita debet accipi, q̄ in p̄nti uita ecclesiā cū bonis & malos colligit. boni em̄ soli nūquā sunt nisi in celo: mali autē nūq̄ sunt nisi in inferno. Hæc autē ecclesiā q̄ in medio consistit, utriusq; patriæ ciues recipit: sicut p̄ Psalmistā d̄r: Annūciauī & locutus sum, multiplicati sunt super numerū. Hinc sc̄imus (ip̄so narrante Matthæo) quia ecclesiæ caput ch̄s filius hominis, mittet angelos suos: & eos qui faciunt iniquitatē, & mittet eos in caminū ignis: sibi erit stectus & stridor dentium. Nō enim (ut ait Gregorius) in illo regno beatitudinis, in quo pax summa est, inuentiri scandala poterunt que colligantur. Idem q̄d loquimur p̄ aliam liquido expressit d̄s parabolā: ubi de bono semine & supereminatis zizanijs agit. Seruis em̄ patrifamilias dicitur: Dñe nōne bonū semen seminasti in agro tuo, id est, anima uitæ ecclesiæ. unde ergo habet zizania? Ait d̄s: Inimicus homo hoc fecit, & cum ex iustitiæ zelo fideles serui quaerent a d̄no, dicentes. Vis imus & colligimus ea (indigne quippe ferebant in ecclesiā tāta pullulare uitia, scelera, flagitia) respondit illis. Nonne forte colligētes zizania, eradicetis simul & triticū. Inuite utraq; crecere usq; ad messem: & in tempore messis dicā messoribus, id est, angelis meq; ad stitite executoribus: Colligite primū zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendū. triticum autē congregate in horreū meū. Ecce id quod de sagena dixerat. Elegerunt bonos in uasa sua: malos autē foras miserunt. His autē eraditus christi uerbis Augustinus, in libro de fide ad Petrū: Firmissime, inquit, tenet & nullatenus dubites, arca dei esse ecclesiā catholicā: & intra eā usq; ad finē seculi mixtas frumento paleas cōtineri. i. bonos & malos. Cū igitur hæc & cōsimilia q̄ in scripturis multa sunt, de finali iudicio accipienda secundū ecclesiā catholicā: sensum ueniāt: iudiciū 70 eos proprie cōcernit: q̄ fideles extiterint: quia, ut inquit d̄s, qui non credit, iā iudicatus est. In fide per citata relinquit certū: quia non tr̄n caput est christus eorū: qui in ecclesiā sua militante per charitatē uiua sunt membra: uerum quoq; & eorū qui prius uiua exiterunt, quos sint per admissa crimina mortificata. Et istud quidē rationi omnino congruit. Nempe nō eo ip̄so q̄ fidelis baptizatus, qui, uerbi causa, tēpore non breui deo, cuius unā professus est religione, pie famulatus est: t̄p fragilitatē, passionē, aut alias facinus q̄d p̄iam admittit: christianū perdit nomen: Si

Psalm. 29.
Mat. 13

Hom. 12.
V

Mat. 13

Cap. 43. p̄te
oper. 10

Ioan. 3

X